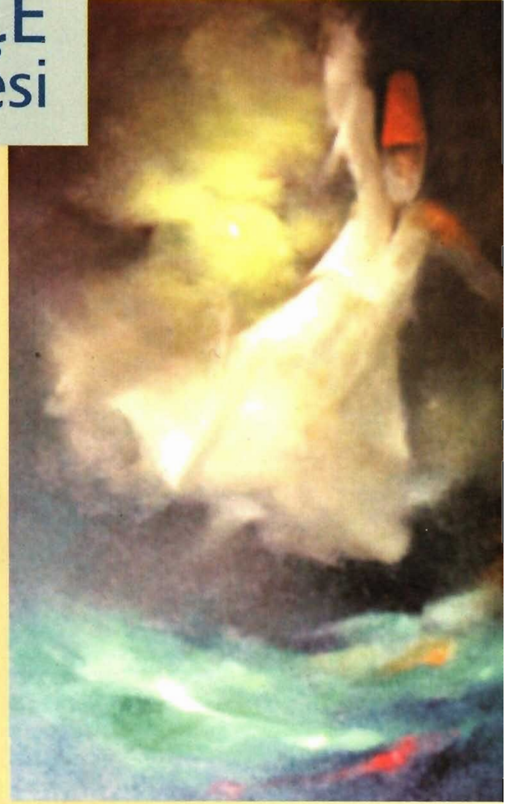
Tâhirü'l- Mevlevî

FARSÇA DİVANÇE ve Tercümesi

Hazırlayanlar
Dr. YUSUF ÖZ
Dr. YAKUP ŞAFAK

KONYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

TÂHİRÜ'L-MEVLEVİ (OLGUN) [1877-1951]: Çok yönlülüğü, üretkenliği ve dürüstlüğü ile seçkin bir sima, son dönem Mevlevîler arasında önemli bir isim; klâsik tarza bağlı kalmış, divan sahibi bir şairdir.

13 Eylül 1877 yılında İstanbul'un Taşkasap semtinde doğdu. Öğrenimini Hekimbaşı Ömer Efendi Sıbyan Mektebi, Gülhane Askeri Rüştiyesî ve Menşe-i Küttâb-ı Askerî'de tamamladı. 1892'de Bâb-ı Ser-askerî'de ilk görevine atandı. Bu yıllarda Fatih dersiâmlarından Filibeli Mehmed Râsim Efendi'den ders gördü; Mesnevîhân Selanikli Mehmed Esad Dede'nin Mesnevî derslerine katılarak ondan icâzetnâme aldı (1893). Aileden bağlı bulunduğu Mevlevîliğe fiilen 1894'te Şeyh Mehmed Celaleddin Efendi'ye bağlanarak intisap etti. Aynı yıl hacca gitti. Dönüşünde sema meşketti. Çile çıkarmak isteğiyle memuriyetten ayrıldı. 1896'da Yenikapı Mevlevîhânesi'nde çilekeşliğe başladı ve 1001 günlük bu eğitimini 1898'de 22 yaşında iken tamamladı. Ardından Konya'ya Hazret-i Mevlâna'yı ziyarete gitti. Bir süre burada kalıp tekrar İstanbul'a döndüğünde, Yenikapı Mevlevîhânesi'nde hücresine çekildi.

Mevlevîlikle ilgili eserleri gün ışığına çıkarmak gayesiyle "Tâhir Dede Kütüphanesi" adında önce Bayezid'de, daha sonra Bâb-ı Âli Caddesi'nde yayıncılık yaparak Mevlâna ve Mevlevîliğe dair eserler neşretti. Yayıncılığının yanı sıra Resimli Gazete'nin ilk nüshasını Ekim 1899'da çıkararak gazeteciliğe başladı. Ancak ilk sayıda gazetesi kapatıldı. Meşrutiyetin ilanından sonra Rehber-i Vatan, Nekregû, Bilgi Yurdu, Yücel, Beyânü'l-hak, Sırât-ı müstakîm ve Sebîlü'r-reşâd gibi gazete ve dergilerde sürekli yazdı. 1920'de Mahfil mecmuasını, 1948'den sonra İslâm Yolu adlı dergiyi çıkardı.

Çeşitli devlet kademelerinde görev yaptı. Milli Eğitim Bakanlığı Kütüphaneler Müdürlüğü Tasnif-i Kütüb Komisyonu âzâlığı onun son memuriyeti idi. Kırkbeş yılı aşkın eğitimciliği sırasında Burhân-ı Terakkî ve Rehnümâ-yı Füyûzât adlı özel okullarda, Dârü'ş-Şafakati'l-İslâmiyye, İmam Hatip Mektebi, Maltepe Askerî Lisesi, Kuleli Askerî Lisesi ve Beşiktaş Mûsiki Mektebi gibi devlet okullarında Türkçe, edebiyat, kompozisyon, Farsça ve İslâm Tarihi dersleri verdi.

Hayatı dolu dolu, ömrünün son seneleri ise rahatsızlıkla geçen Tâhirü'l-Mevlevî, 1951 yılında İstanbul'da vefat etti.

Mevlâna'nın Mesnevî'sine yazdığı değerli şerhi, Türk, İslâm tarihi ve edebiyatına dair çalışmaları, ayrıca dinî ve fikrî yazıları, Farsça'dan yaptığı tercümeleri, onun adını yaşatacak eserleri arasındadır.

ISBN : 975-97042-1-8

Tâhirü'l-Mevlevî

FARSÇA DİVANÇE

ve

TERCÜMESİ

TÂHİRÜ'L-MEVLEVÎ

FARSÇA DİVANÇE

ve

TERCÜMESİ

Hazırlayanlar
Dr. Yusuf Öz Dr. Yakup Şafak

KONYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

KONYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ YAYINLARI/47

Birinci Baskı
Konya, 2003

Dizgi ve İç Düzen
Yusuf Öz

Kapak Tasarımı
Ahmet Efe

Baskı ve Cilt
Damla Ofset A.Ş.
0.332. 342 06 88

ISBN 975-97042-1-8

Selçuk Üniversitesi Yayın Komisyonu Başkanlığının 17.10.2002 tarih ve 2002/63 sayılı izni ile Yusuf Öz ve Yakup Şafak tarafından hazırlanmıştır.

TAKDİM

Uygarlıklar beşiği, tarih, kültür ve sanat şehri Konyamızda bulunuşuyla iftihar ettiğimiz büyük mütefekkir ve mutasavvıf Mevlâna Celâleddin-i Rûmî'nin yaktığı meşale, asırlardır insanlığı aydınlatmış, onun izinden gidenlerin kurduğu Mevlevilik yolu, sayısız ilim, fikir, edebiyat ve sanat adamları yetiştirerek aziz milletimizin hizmetinde olmuştur.

Bu değerli zatlardan biri de son Mesnevi şârihlerimizden ve âbide şahsiyetlerimizden âlim, fâzıl, edip ve şair Tâhirü'l-Mevlevî'dir. Ömrünü mensup olduğu toplumun değerlerini yaymaya ve eğitime adamış olan Tâhirü'l-Mevlevî, genç yaşta intisap ettiği Mevleviliğin samimi, dürüst ve çalışkan bir temsilcisi olmuş, bu yolda gerek yazdığı kıymetli eserlerle, gerekse fazilet mücadeleleriyle pek çok kişinin sevgi ve saygısını kazanmıştır.

Bilindiği üzere başta onun, yazıldığı günden itibaren zevkle ve büyük istifadeyle okunan Mesnevi Şerhi olmak üzere kaleme aldığı pek çok eserden bazıları neşredilerek milletimizin hizmetine sunulmuş, diğer bir kısmı ise basılma imkânından mahrum kalmıştır.

Selçuk Üniversitesi öğretim üyelerinden Yusuf Öz ve Yakup Şafak Beylerin, Tâhirü'l-Mevlevî'nin kendi eliyle yazdığı nüshalara ulaşarak gün ışığına çıkardıkları ve ilmî esaslara uygun olarak neşre hazırladıkları Farsça Divançe de üstadımızın yayın sahasına çıkmamış eserlerinden biriydi. Eserin orijinal bir yönü de içinde yer alan şiirlerin bizzat şair tarafından tercüme edilmiş olmasıdır.

Büyükşehir Belediyemizin kültürel hizmetleri çerçevesinde, Mevlâna ve Mevlevilik alanında yaptığımız yayınlardan biri olarak ilim âlemine ve halkımıza sunmakla mutluluk duyduğumuz bu değerli eseri hazırlayanlara, onu Belediyemize kazandıran yetkili arkadaşlarımıza ve diğer emeği geçenlere teşekkür ederim.

Mustafa Özkafa
Konya Büyükşehir Belediyesi Başkanı

ÖNSÖZ

Yakın geçmişin önemli eğitimci, edip ve âlimlerinden Mehmet Tâhir Olgun, yaygın olarak bilinen ismiyle Tâhirü'l-Mevlevî (1877-1951), son dönem Mevlevîlerinin de önde gelen isimlerinden biridir.

Gerek Mevlâna'nın Mesnevî'sine yazdığı değerli şerhle, gerekse Türk, İslâm tarihi ve edebiyatına dair eserleri ile tanınmış olan Olgun, ayrıca dinî ve fikrî yazılarının yanı sıra, Farsça'dan yaptığı tercümelerle de dikkati çekmektedir.

Edebiyata küçük yaşlardan itibaren ilgi duyan ve şiir yazmaya başlayan Tâhirü'l-Mevlevî, bu sahada daha ziyade klâsik tarza bağlı kalmış ve eski geleneği takip eden şairlerden biri olmuştur.

Üç ayrı divanda topladığı Türkçe manzûmelerinin yanı sıra az sayıda da olsa Farsça şiirler de söylemiş, daha sonra bunları küçük bir divançe şeklinde düzenlemiş ve kendi şiirlerini yine kendisi tercüme ederek yayınlamayı düşünmüştür. Ancak bu arzusu gerçekleşmemiş, bir çok eseri gibi Farsça divançesi de yayınlanmadan kalmıştır.

Elinizdeki çalışma bu divançenin, hepsi de müellif hattıyla yazılmış -üçü müstakil- beş nüshasının karşılaştırmasıyla meydana gelmiştir. Ayrıca müellifin hayat hikâyesi, Farsçadan yaptığı tercümeleri, Divançenin muhtevası ve nüshaları ile metin neşrinde takip edilen usûlü özetle anlatan bir giriş sunulmuştur.

Tâhirü'l-Mevlevî gibi, çalışkanlığı ve üretkenliği kadar dürüstlüğü ve yüksek şahsiyeti ile de temayüz etmiş bir zâtın kaleminden çıkmış olan bu küçük eser, bir şairin kendi şiirlerinin yine kendisi tarafından tercüme edilmiş olması açısından da orijinallik arzetmektedir.

Bu neşrin, müellifin hayırla yâd edilmesine vesile olmasını diliyor; Divançe'nin bir nüshasının fotokopilerini bizlere gönderme lutfunda bulunan Prof.Dr. A. Atilla Şentürk Bey'e; eserin basımını üstlenen Konya Büyükşehir Belediyesi Başkanı Sayın Mustafa Özkafa Bey'e, Salih Sedat Ersöz ve Osman Zabunoğlu Beylere teşekkür ediyoruz.

Hazırlayanlar

GİRİŞ

TÂHİRÜ'L-MEVLEVÎ

HAYATI, ESERLERİ VE FARSÇA DİVANÇESİ

a) *Hayatı*[*]

Son devrin önemli şair, eğitimci ve yazarlarındandır. 13 Eylül 1877 yılında İstanbul'un Taşkasap semtinde doğdu. Babası Hademe-i hâssa başçavuşlarından Hacı Mustafa Safvet Bey, annesi Sultan Abdülaziz'in çerkez cariyelerinden Emine Emsâl Hanım'dır. İlk öğrenimini evlerinin yakınında bulunan Hekimbaşı Ömer Efendi Sıbyan Mektebi'nde yaptı. Gülhane Askeri Rüştiyesi'ne girdi. Bu sırada babasını kaybetti (1890). Daha sonra Menşe-i Küttâb-ı Askerî'ye devam etti; iki yıllık öğreniminin ardından 1892'de Bâb-ı Ser-askerî'de memuriyete başladı. Buradaki vazifesini sürdürmekle beraber Fatih dersiâmlarından Filibeli Mehmed Râsim Efendi'den ders aldı. Diğer taraftan Mesnevîhân Selanikli Mehmed Esad Dede'nin Mesnevî derslerine de devam ederek ondan icâzetnâme aldı (1893).

Aileden bağlı bulunduğu Mevlevîliğe fiilen 1894'te Şeyh Mehmed Celaleddin Efendi'ye bağlanarak intisap etti. O yıl Esad Dede'yle beraber hacca gitti. Hacdan dönüşünde Yenikapı Mevlevîhânesi semâzenbaşısı Karamanlı Hâlid Dede'den sema meşketti ve devrinin en iyi semazenleri arasında yer aldı. Mevlevî muhipliğini kafi görmeyerek çile

---

[*] Tâhirü'l-Mevlevî'nin yukarıdaki biyografisi yazılırken bibliyografyada anılan kaynaklardan yararlanılmıştır. Onun hayatı ve eserleri hakkında en kapsamlı ve ilmî çalışma, Sayın A. Atillâ Şentürk'ün *Tâhirü'l-Mevlevî, Hayatı ve Eserleri* (İstanbul, 1991) adlı kitabıdır. Şentürk'ün eserinde Tâhirü'l-Mevlevî ile ilgili başlıca kaynaklar gösterilmiştir. Bu eserin yayınlandığı tarihten sonra Tâhirü'l-Mevlevî ile ilgili olarak kaleme alınmış olan veya söz konusu çalışmada yer almayan diğer bazı yayınlar da bibliyografyada gösterilmiştir.

çıkarmak ve hizmet etmek isteyen M. Tahir, memuriyetten istifa ederek 1896'da (1 Şa'ban 1313) Yenikapı Mevlevîhânesi'nde çilekeşliğe başladı ve 1001 gün süren bu eğitimini Ekim 1898'de 22 yaşında iken tamamladı. Adet olduğu üzere çileden sonra şeyhinden izin alarak Konya'ya Hazret-i Mevlâna'yı ziyarete gitti. Bir süre burada kaldıktan sonra tekrar İstanbul'a dönerek Yenikapı Mevlevîhânesi'ndeki hücresine çekildi.

Çile çıkardıktan 5-6 ay sonra mevlevîhânede oturup vakıf lokması yemek yerine Mevlevîlikle ilgili eserleri gün ışığına çıkarmak gibi bir gayeyle Bayezid'de "tramvay yolu"nda "Tâhir Dede Kütüphanesi" adında bir sahaf dükkanı açtı. Burada *Mir'ât-ı Mevlâna* adlı kendi eseriyle Nayî Osman Dede-zâde Sırrî Abdülbâkî Dede'nin *Mi'râciye*'sini *Manzûme-i Mi'râc* adı ile neşretti. Bu arada Bayezid'de satış olmaması yüzünden dükkanını, Bâb-ı Âli Caddesi'ne nakletti. Burada her hafta 16 sayfalık bir forması neşrolunmak üzere yaklaşık 100 forma halinde çıkacağı mukaddimesinde bildirilen ve Vâsıf Efendi tarafından toplanıp, Hazreti Mevlâna hakkında övgü dolu birçok manzûmeyi ihtiva eden "*Mecmûa-i Medâyih-i Hazret-i Mevlânâ*"dan yedi forma bastırdı. Aynı yıl içinde Cevrî İbrahim Çelebi'nin *Hilye-i Çehâr Yâr-ı Güzîn* adlı manzûmesini bir mukaddime ilavesiyle neşretti.

Tâhirü'l-Mevlevî "Tâhir Dede Kütüphanesi" neşriyâtının yanı sıra bir de müstakil haftalık bir gazete çıkarmayı arzu etti. Bu gayeyle mürâcaatta bulundu. Karşılığında red cevabı alınca, o günlerde neşriyâtına ara veren *Resimli Gazete*'yi sahibi Karabet'ten kiraladı ve ilk nüshasını Ekim 1899'da çıkardı. Fakat bu ilk sayının kapağına *Mecmua-i Medâyih-i Hazret-i Mevlâna*'nın ilanıyla beraber bir Mevlevî sikkesinin resmi basıldığından, o vakit veliahd bulunan ve Mevlevî muhibbi olan Mehmed Reşad namına propaganda yapıldığı gerekçesiyle gazete kapatıldı. Tahir Bey sorguya çekildi, fakat suç

oluşturacak bir hareketi görülmediğinden serbest bırakıldı. Maruz kaldığı tavır ve baskılar karşısında kitapçılıktan ayrıldı.

Dükkanını kapattıktan sonra 4 yıl gibi bir müddet Nâzıme Sultan'ın vekilharçlık vazifesini ifa etti. Daha sonra bu işinden ayrılarak 1 Şubat 1904'te Orman ve Maâdin Nezâreti'nde açılan bir imtihanı kazanarak defter-i kebîr kalemine kâtip olarak tayin edildi. Yine aynı yıl Burhân-ı Terakkî ve Rehnümâ-yı Füyûzât adlı özel okullarda Farsça ve İslâm Tarihi okutmaya başladı. Nezaret'teki vazifesinde ilerleyerek çeşitli kademelerde görev yaptı.

Meşrutiyetin ilanından sonra *Rehber-i Vatan* gazetesinin çıkışına katıldı. *Nekregû* dergisinde "Tahir Safvet" imzasıyla mizahî yazılar yazdı. Onun kapanmasından sonra çıkan *Nekregû ile Pîşekâr*'da yazmaya devam etti. Bir ara İttihad ve Terakkî'ye girdi ise de sonra istifa etti. *Bilgi Yurdu, Yücel, İslam Yolu, Beyânü'l-hak, Sırât-ı müstakîm* ve *Sebîlü'r-reşâd*'da sürekli yazdı.

14 Aralık 1909'da Dârü'ş-Şafakati'l-İslâmiyye'nin edebiyat ve kompozisyon hocalığına tayin edildi. (Buradaki hocalığı 36 yıl sürmüştür). 1920'de *Mahfil* mecmuasını çıkardı. Aynı yıl Ticaret ve Ziraat Nezâreti İktisat Heyeti başkatipliğine tayin oldu. Bu görevine özel kalem başkatipliği de ilave edildi. Fakat Kuvâ-yi Milliye taraftarı olmasından dolayı bu görevinden azledildi. 1921'de Âli Satış Komisyonu başkâtipliğine, daha sonra Ticaret ve Ziraat Nezâretinde sicil mümeyyizliğine getirildi. 28 Şubat 1923'te sicil mümeyyizliğinden de azlolundu. 1924 yılında İmam Hatip Mektebi'ne öğretmen oldu. Bir ara İstiklal Mahkemesi'nde yargılandıysa da suçsuz olduğu anlaşıldı ve beraat etti. 15.8.1929'da Maltepe Askerî Lisesi edebiyat hocalığına ve bu vazifede gösterdiği liyâkat dolayısıyla bir sene sonra, Ağustos 1931'de terfien Kuleli Askerî Lisesine naklolundu ve on yıl kadar orada görev yaptı.

Son memuriyeti, Milli Eğitim Bakanlığı Kütüphaneler Müdürlüğü Tasnif-i Kütüb Komisyonu âzâlığı idi. Burada,

yazma divanların tavsifini ihtiva eden bir katalog hazırladı[1]. Beşiktaş'taki Mûsiki Mektebi'nde Türkçe okuttu. Araştırmalarını *Yücel* dergisinde yayımlıyordu (1935). 1948'den sonra *İslâm Yolu* adlı bir dergi çıkardı. Ömrünün son seneleri rahatsızlıkla geçti. 1951 yılında İstanbul'da vefat etti.

Ali Nihat Tarlan, *Şerh-i Mesnevî*'ye yazdığı takrizde ondan, "Tercüme ve şerheden Tâhirü'l-Mevlevî (Tahir Olgun) kalemine üstâdâne tasarruf eden çok değerli bir edebiyat hocası idi. Ömrünü mensup olduğu tarikatın pîrine bağlamış, ruhen Mesnevî'ye çok nüfuz etmiş, selâhiyetli bir zât..." diye bahseder.[2]

Aynı kitapta "Tâhirü'l-Mevlevî'nin Hayatı ve Eserleri" başlıklı kısmı yazan Sâdi Aytan da onun edebî yönüyle ilgili olarak, özetle şunları söyler: "O, bilgilerini kendi gayretiyle kazanmış, Arapça ve Farsçaya vakıf olmakla birlikte edebi eserlerden tercüme yapabilecek kadar da kendi kendine Fransızca öğrenmiştir. Yazılarını sade ve akıcı bir üslûpla yazmıştır. Şiir ve yazılarının en belirgin özelliği samimiliktir İnandığına sonuna kadar bağlı kalır. Oldukça hassas bir şairdir. O, hassâsiyet denilen çaresiz bir hastalığın, şifa bulmaz bir mübtelâsıdır."[3]

Mahir İz, hatıralarını kaleme aldığı *Yılların İzi*'nde, Tâhirü'l-Mevlevî'ye de yer vermiş ve onun hakkında şu ifadeleri kullanmıştır: "Bu muhterem zât, hürmet ettiğimiz azîz bir dostumuzdur. İlmî ve edebî kıymeti gerek arkadaşları, gerekse yetiştirdiği talebe tarafından tebcîl edilen değerli bir şahsiyettir. (...) Mesnevî okutan, hassas bir Mevlevî şâiri idi. Gönül adamı idi. Dünyânın âlâyişi ile ruhunu kirletmemişti."[4]

Tâhirü'l-Mevlevî hakkında değerli bir çalışma yaparak onun yeni nesillere tanıtılmasına katkıda bulunan Prof. Dr. A. Atillâ Şentürk, eserinde onu şu sözlerle takdim etmektedir:

---

[1] *İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu*, İstanbul, 1947
[2] Tâhirü'l-Mevlevî, *Şerh-i Mesnevî*, s.4
[3] Aynı eser, s.11-12
[4] İz, *Yılların İzi*, s.298-300

"Şâir, muharrir, Mevlevî dedesi, gazeteci, müderris, mesnevîhân ve edebiyat tarihçisi gibi çok yönlü bir kişiliğe sahip olan Tâhirü'l-Mevlevî, Osmanlı ile Cumhuriyet nesilleri arasında adeta bir kültür köprüsü teşkil eden âbide şahsiyetlerimizdendir."[5]

Yine Tâhirü'l-Mevlevî'nin birbirinden değerli mektuplarını iki ayrı çalışmayla neşrederek onun zengin edebî birikimini ilim alemine kazandıran Prof. Dr. Cemal Kurnaz da Sayın Şentürk ile aynı kanaati paylaşarak şunları söyler: "Tahir Olgun, şair, yazar ve edebiyat araştırmacısı olarak 20. yüzyılın dikkate değer isimleri arasında yer alır. O, genç yaşta girdiği Mevlevî tarikati çevrelerinde edindiği tasavvuf ve edebiyat kültürünü bir ömür boyu yeni nesillere aktarma çabasında olmuştur".[6]

b) ***Eserleri***

Tâhirü'l-Mevlevî'nin basılmış veya henüz yayınlanmamış pek çok eseri vardır. Türk Edebiyatı, edebî bilgiler, şiir şerhi, çeviri, biyografi, Türk ve İslâm tarihi, basın hayatı, Mevlâna ve Mevlevilik, Fars dili ve edebiyatı gibi değişik konularda yazılmış olan birbirinden önemli bu eserler, Sayın Şentürk'ün adı geçen kitabında genişçe tanıtılmıştır. Burada -geniş ölçüde zikredilen çalışmadan istifadeyle- Tâhirü'l-Mevlevî'nin çoğu basılmamış olan yalnızca Farsçadan yaptığı çeviriler üzerinde durulacaktır.

Afgan Emiri Abdurrahman Han: Afgan tarihinin en önemli sultanlarından biri olan Emir Abdurrahman Han'ın hâtıratının Tâhirü'l-Mevlevî tarafından Farsçadan dilimize yapılmış tercümesidir.

Dîvânçe-i Tâhir (ve Tercümesi): Çalışmamıza konu olan bu divançe hakkında aşağıda genişçe bilgi verilecektir.

[5] Şentürk, *Tâhirü'l-Mevlevî Hayatı ve Eserleri*, s.VII
[6] Tahir Olgun, *Edebî Mektuplar*, s.7

Hind İhtilâli: Hindistan'da İngilizlere karşı yapılan ihtilal esnasında bir İngiliz kadınının başından geçenleri anlatan ve İngilizceden, "Sergüzeşt-i Yek Hânûm-i İngilîsî der Hindûstân" adıyla Farsçaya tercüme edilen eserin Türkçe çevirisidir. Bu çeviri İkbal gazetesinde tefrika edilmiştir.

Hind Masalları: Hindli Şeyh İnâyetullah'ın Bahar-ı Dâniş adlı Farsça eserinin tercümesidir. Bu eserin ilk Türkçe çevirisi Namık Kemal tarafından yapılmıştır.

Hind'in Moğol Hükümdarları ve Nâdir Şah: Eserin aslı, on yıl kadar Hindistan'da bulunmuş C. Frizer adlı bir İngiliz tarafından yazılmıştır. Nâsıru'l-mülk Ebulkâsım Han eseri İngilizceden Farsçaya tercüme etmiş ve bu tercüme Mecîdüddevle Ali Muhammed Han'ın tashihiyle basılmıştır. Tâhirü'l-Mevlevî eseri Farsça tercümesinden Türkçeye çevirmiştir.

Kudemâ-yı Mevlevîye: *Menâkıbü'l-ârifîn*'de adı geçen 114 râvinin tercüme-i hallerinden bahseder.

Kur'ân ve Magz-ı Kur'ân: Tâhirü'l-Mevlevî'nin Farsçadan yaptığı ilk çeviri olan bu eser, Şah Abdurrahman'ın aynı adla Farsça yazdığı eserin tercümesidir.

Mir'atü'l-akâid: Abdurrahmân-ı Câmî'nin akâide dair aynı adlı manzum eserinin çevirisidir. Bu tercüme, İslam Yolu dergisinin 26 Mayıs 1949 tarihli 34. sayısından itibaren tefrika edilmiş ve daha sonra kitap halinde basılmıştır.

Münâcât-ı Hazret-i Mevlâna Tercümesi: Üsküdar Mevlevîhanesi'nin son şeyhi Ahmed Remzi Dede'nin Mesnevî'den seçme beyitleri derleyerek meydana getirdiği *Münacat-ı Hazret-i Mevlâna*'nın tercümesidir.

Nisâbü'l-Mevlevi Tercümesi: "Hazret-i Şârih" ve "Şârih-i Mesnevî" diye anılan İsmaîl-i Ankaravî'nin, Farsça olarak yazdığı *Nisâbü'l-Mevlevî*'sinin tercümesidir. Çeşitli tasavvufî konulara göre seçilmiş Mesnevî beyitlerinden oluşan ve bu konuların kısa izahlarını ihtiva eden *Nisâbü'l-Mevlevî*, Şeyhülislâm Yahya Efendi'nin teşvikiyle yazılmıştır. Eserin Tâhirü'l-Mevlevî tarafından yapılan ve yine bizzat mütercim

tarafından istinsah edilerek F. Nafiz Uzluk'a hediye edilen 20 Eylül 1947 tarihli nüshası, S.Ü. SÜSAM Uzluk Arşivi Y.89 numarada kayıtlıdır[7].

Risâle-i Fütüvvetiyye Tercümesi: Mîr Seyyid Ali b. Şihâbeddin el-Hemedânî'nin aynı adlı risalesinin tercümesidir.

Sa'dî-i Şîrâzî'ye Dair: Gülistân'ın 1310 yılında Tahran Meclis matbaasında yapılan baskısının baş kısmına Mirzâ Abdülazîm Han tarafından Sa'dî'nin hayatı ve eserlerine dair ilave edilen kısmın tercümesidir.

Şems-i Tebrîzî Hazretleri'nin Makâlâtından Menâkıbu'l-'ârifîn'de Münderic On Faslın Tercümesi: Bu küçük eserin de bir nüshası SÜSAM Uzluk Arşivi, Y.66 numarada kayıtlıdır.

Şerh-i Mesnevî: Tâhirü'l-Mevlevî'nin Mesnevî şerhi adeta klâsikler sırasına geçmiştir[8]. Mezkûr şerhin müellif hattıyla yazılmış asıl nüshası, 11 defter halinde, Konya Mevlâna Müzesi Kütüphanesi, İhtisas no. 9057-9067'de bulunmaktadır. Eser, Tâhirü'l-Mevlevî'nin yakınlarından Fethi Sezai Türkmen Bey'in teşebbüsleriyle 1963'ten itibaren 14 cilt halinde neşredilmiştir. Tâhirü'l-Mevlevî, Mesnevî'yi 5. cildin 1094. beytine kadar tercüme ve şerh etmiş, ancak tercüme ve şerhi tamamlamaya ömrü vefa etmemiştir. Bu şerh, onun talebesi olan ve ömrünü Mevlâna'nın eserlerine adamış bulunan Şefik Can Beyefendi tarafından ikmal edilmiştir.

Şeyh Sa'dî'nin Bir Sergüzeşti:

Sa'dî'nin Bostân'da,

Bütî dîdem ez 'âc der Sûmenât
Murassa' çü der câhiliyyet Menât

---

[7] Bkz. Şafak–Öz, *"Tâhirü'l-Mevlevî'nin F. Nâfiz Uzluk'a Gönderdiği Mektuplar"*, s.26, 27, 28, 32

[8] Eser hakkında bilgi için bkz. Şentürk, *a.g.e.*, s.93-94; Şafak-Öz, *a.g.m.*, s.32 (Burada Mesnevî üzerine yapılan tartışmaları yansıtan ve Tâhirü'l-Mevlevî'nin cevaplarını içeren şu eserler de zikre değer: *Mesnevî'nin Eski ve Yeni Muterizleri* (İstanbul, 1946); *Mesnevî'nin Yeni Muterizine İkinci Cevap* (İstanbul, 1947).

beytiyle başlayan manzûmesinin şerhidir. Bu şerh, Tâhirü'l-Mevlevî'nin metin şerhine dair yapmış olduğu ilk çalışmadır (İst., 1327/1909).

Şükûfe-i Bahâristân: Yazarın gençlik yıllarının mahsûlü olan eserlerindendir. Molla Câmî'nin *Bahâristân*'ındaki "Yedinci Ravza"da adı geçen kırk şairin hal tercümelerinden bahseder. *Şükûfe-i Bahâristân*, yayınlanmak üzere Encümen-i Maârif'e gönderilmiş, ancak baskısı gerçekleşmemiştir. Eserin baş kısmı *Terakki* mecmuasında, daha sonra tamamı *Beyânü'l-hak*'ta tefrika halinde yayınlanmıştır.

Terceme-i Tefsîr-i Hüseynî: Hüseyin Vâiz'in *Mevâhib-i Aliyye* adlı Farsça tefsirinin 'Bakara' suresinin sonuna kadar olan kısmının tercümesidir.

Yukarıda zikredilen eserlerinden başka Tâhirü'l-Mevlevî'nin çeşitli dergilerde yayınlanmış makalelerinde de Farsçadan çevirileri ve Fars edebiyatıyla ilgili yazıları yer almaktadır.

c) **DİVANÇE-İ FÂRİSÎ-İ TÂHİR** (ve **TERCÜMESİ**)

Tâhirü'l-Mevlevî'nin, gençlik yıllarında söylediği şiirleri ihtiva eden matbu bir divançesi [9], basılmamış iki Türkçe Divan'ı, metnini ve bizzat müellif tarafından yapılmış tercümesini sunduğumuz şiirlerinden oluşan Farsça bir Divançesi vardır.

---

[9] *Divançe-i Tâhir*, İstanbul, 1318 Hicri [1900], Asır Matbaası, 156 S.

Tâhirü'l-Mevlevî'nin, gençlik yıllarında nazmettiği Türkçe ve Farsça şiirlerini içerir. Münâcât, tevhîd, na't, şarkiyât, murabbâ; muhammes, müseddes, tarih, kaside, gazel, kıt'a ve müfredlerden oluşan Dîvânçe, "Mehmed Tahir" imzasıyla neşredilmiştir. Bir kısmı Farsça olan bu manzûmelerin çoğu, bazı değişikliklerle 1945 yılından sonra nazmettiği şiirlerini içeren ikinci divanı, "*Dîvân-ı Tâhirü'l-Mevlevî*"ye de girmiştir. Çeşitli nazım şekillerinden 174 parça manzûmenin yer aldığı bu divanın biri Tâhirü'l-Mevlevî ve onun vefatından sonra istinsah edilmiş iki nüshası bulunmaktadır.

Bu divançenin tespit edebildiğimiz ve aşağıda tanıtımlarını yapacağımız hepsi de müellif hattı olan -üçü müstakil olmak üzere- beş nüshası bulunmaktadır. Nüshaların üçü Süleymaniye Ktp.'de (**D**, **F** ve **T**), biri İstanbul Ün. Merkez Ktp.'de (**İ**), biri de S.Ü. SÜSAM Uzluk Arşivi'ndedir (**S**). Divançedeki Farsça manzûmelerin Türkçe tercümelerini de ihtiva eden Süleymaniye Ktp. Fethi Sezai Türkmen no. **77** (**T**) nüshasındaki önsözünde şair, yazdığı şiirlerin epeyce bir yekün teşkil etmesi nedeniyle basılmasına imkan olmadığından; ayrıca yeni harflerle veya transkripsiyonla onları neşretmenin zorluğundan söz etmekte; bu sebeple Farsça şiirlerin az miktarda olması dolayısıyla onları bir divançe şeklinde tercümeleriyle birlikte yayınlamaya karar verdiğini söylemektedir. Farsça şiir ve Türkçe tercümeleri, bu divançenin yalnızca Süleymaniye Kütüphanesi Fethi Sezai Türkmen **77** numarada kayıtlı nüshasında (**T**) mevcuttur. Fakat o, bu arzusunu imkânsızlıklar veya rahatsızlığı sebebiyle gerçekleştirememiştir.

Gerek Tâhirü'l-Mevlevî'nin Feridun Nafiz Uzluk'a yazdığı mektuplardan, gerekse SÜSAM Uzluk Arşivi'ndeki bazı belgelerden [10] anlaşıldığına göre, İranlı yetkililer tarafından, Türkiye'de Fars Dili ve Edebiyatı alanında çalışmaları bulunan ilim adamları hakkında zaman zaman F. Nafiz Uzluk'tan bilgi istenmiş, o da bu amaçla Veled Çelebi, Tahirü'l-Mevlevî, Ahmed Remzi Akyürek gibi şahıslara mektup yazarak onlardan biyografileri ve çalışmaları hakkında malumat talep etmiştir. Divan'ında bulunan Farsça şiirleri müstakil bir Divançe şekline getirerek yayınlamayı düşünen Tâhirü'l-Mevlevî'nin kendi müsveddesi olduğu anlaşılan bir nüshayı F. Nafiz Uzluk'a göndermesinde belki onu neşretme isteğinin de rolü olmuştur. Ayrıca müellif, F. Nafiz Uzluk'un bu divançeden örnekler alıp adı geçen eserde yayınlamasını düşünmüş olmalıdr. Zira o yıllarda F. Nafiz Uzluk bilhassa Mevlevilik konusunda yayınlar

---

[10] Örnek olarak bkz. SÜSAM Uzluk Arşivi, F. Nâfiz Uzluk'un Ankara'daki İran Büyükelçiliğine gönderdiği 16.3.1964 tarihli mektup.

yapmakta ve bu alanda çalışanları destekleyip teşvik etmektedir. Nitekim Tahirü'l-Mevlevi 1.1.1949 tarihinde Uzluk'a gönderdiği mektubunda şöyle demektedir:

"29 Safer 1368 tarihli lütufnâmenizi müştâkâne aldım ve okudum. *Sâl-nâme-i Dânişverân-ı Îrân*'a girecek kadar kendimde meziyyet göremiyorum. Oradaki dânişverâna iltihâkım teveccühâtınızın yüksek bir mükâfatı olacak. Tasvîr-i fakîrânemden üç tane gönderdim. Hangisi intihâb buyurulursa... Nâçiz eserlerim "*Müslümanlıkta İbadet Tarihi*" ünvanlı kitabın kabında yazılıdır. Zât-ı âlînize bir nüsha takdim etmiştim gibi hatırlıyorum. Şayet gelmediyse bir nüsha daha göndereyim. Orada yazılı olmayan bir de *Fârisî Divançe* vardır. Müsvedde olarak yazılmış bir nüshasını posta ile yolladım. İranlılar görecek olurlarsa Acemce değil, acemice olduğuna hükmedecekler sanırım[11]."

Sade ve anlaşılır bir üslûpla kaleme alınmış olan ve yer yer içli söyleyişlerin bulunduğu manzûmelerden oluşan bu divançenin en önemli ve orijinal yanı, şairin kendi şiirlerini kendisinin tercüme etmiş olmasıdır. "Tercüme edilmiş bir eserde, tercüme kokusu bulunmamalıdır" görüşünde olan Tâhirü'l-Mevlevî[12], manzûmeleri serbest bir üslûpla ve sağlam bir Türkçe ile dilimize çevirmiştir.

Şair, Dîvânçe-i Tâhir'de yer alan Farsça manzûmelerini bazı değişikliklerle ikinci divanı olan Dîvân-ı Tâhirü'l-Mevlevî'ye de almıştır. Daha sonra bu manzûmeleri ayrıca neşretmek üzere bir divançe haline getirmiş ve bu Farsça divançesini bazı dostlarına hediye etmek üzere yine kendisi çoğaltmıştır. Divançe'nin müellif hattıyla yazılmış dört nüshasından biri Fethi Sezai Türkmen'e, bir diğeri Feridun Nafiz Uzluk'a hediye edilmiştir.

---

11 Şafak-Öz, *a.g.m.*, s.29

12 Tâhirü'l-Mevlevî, *Şerh-i Mesnevi*, s.11

Divançe esas olarak gazellerden oluşmaktadır. Eserde 't' harfinden iki, alfabedeki diğer bütün harflerden birer olmak üzere toplam 29 gazel bulunmaktadır. Gazellerin yanı sıra, az sayıda kıt'a, rubâi, tahmis ve mesnevî nazım şekilleriyle yazılmış manzûmeler yer almaktadır. Genel olarak şair, vezne hakim olmakla birlikte az sayıda da olsa, şiirlerinde bazı zihaf ve imaleler göze çarpmaktadır. Ayrıca belirtmeliyiz ki Tâhirü'l-Mevlevî'nin Farsçası, açık, tekellüfsüz ve 'Osmanlı Farsçası' diyebileceğimiz bir edaya sahiptir.

Divançe'de, Mevlâna, Sa'dî, Câmî gibi Farsça yazmış büyük mutasavvıf şairlerin isimleri zikredilmekte ve bazıları adına yazılmış manzûmeler yer almaktadır. Bu cümleden olarak, Nureddin Abdurrahmân-ı Câmî'nin bir gazeline yazılmış naziresi, Tâhirü'l-Mevlevî'nin yakın dostu Giritli şair Ali İffet (1869-1941)'in 8.2.1938 tarihli bir mektubuna karşılık olarak Cevab-nâme adıyla kaleme aldığı bir mesnevîsi ve Sultan Cem'in Farsça bir gazeline yazılmış bir tahmisi bulunmaktadır.

Dîvânçe-i Fârisî'nin Nüshaları

1- Süleymaniye Kütüphanesi Fethi Sezai Türkmen **72**

261x190 (206x153) mm. ebadında, yeşil kağıtla kaplanmış mukavva kapaklı cilt içerisindedir. Sayfalar cetvelli ve yirmi iki satırdan ibaret olup rik'a ile yazılmıştır.

Eser, şairin 20 Rebîülâhir 1364 (3 Nisan 1945) tarihinden sonra nazmettiği şiirleri içeren Dîvân-ı Tâhirü'l-Mevlevî (2)'nin müellif nüshasıdır. Tâhirü'l-Mevlevî'nin yazma halinde olan bu ikinci divanında, çeşitli nazım şekillerinden 174 parça manzûme bulunmaktadır[13]. Manzûmeler arasında Farsça gazeller de mevcuttur. Bu gazeller daha sonra Dîvançe-i Fârisî-i Tâhir'de bir araya toplanmış ve diğer nazım, rubai ve kıt'alar da eklenerek divançe meydana getirilmiştir. Dîvançe'de yer alan gazellerin karşılaştırılmasında bu nüsha da dikkate alınmış ve farklılıklar karşılaştırmada "**D**" kısaltmasıyla gösterilmiştir.

2-İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi TY.**9387**

---

[13] Şentürk, *a.g.e.*, s. 72

Cildi siyah meşin ve kalın mukavva kapaklı, hattat ve şair Su'ûdü'l-Mevlevî (1882-1948) tarafından kareli kağıtlara, siyah mürekkep kullanılarak 1348 (1932) yılında istisah edilmiş olan Dîvân-ı Tâhirü'l-Mevlevî nüshasının arkasındaki boş yapraklara (vr.211a-218b) müellif tarafından rik'a ile yazılmıştır.

Farsça Divançe'nin "Dîvânçe-i Fârisî" başlığını taşıyan bu ilk nüshası, karşılaştırmada "**İ**" kısaltmasıyla gösterilmiştir.

3-Süleymaniye Kütüphanesi Fethi Sezai Türkmen no. **77**

290x210 (200x140) mm. ebadında kareli kağıtlara rik'a hatla müellif tarafından yazılmıştır. Nüsha kapağında eser adı ve yazarı kaydı, "Divânçe-i Fârisî, nâzımı Tâhirü'l-Mevlevî" şeklindedir. Bu nüsha 8 Mayıs 1946 tarihinde yazılarak Fethi Sezai Bey'e hediye edilmiştir.

Bu nüsha, karşılaştırmada "**F**" kısaltmasıyla gösterilmiştir.

4-S.Ü. SÜSAM Uzluk Arşivi no. **Y.31**

Kapakta eser ve müellif kaydı şöyledir: "Divânçe-i Fârisî-i Tâhir, nâzımı Tâhirü'l-Mevlevî." Nüsha, müellifin el yazısıyla 12 Haziran 1946 tarihinde yazılmıştır. Kapağa, "Edîb-i Hekîm Feridun Nâfiz Çelebi'ye niyâz-ı dervişâne 2 Ocak 1949 (İmza Tahir Olgun)" kaydı düşülmüştür. Tâhirü'l-Mevlevî, Feridun Nafiz Uzluk'a yazdığı 1.1.1949 tarihli bir mektubunda, Divançe'nin müsvedde halinde yazılmış bir nüshasını kendisine posta ile yolladığını bildirmektedir[14].

Nüsha, karşılaştırmada "**S**" kısaltmasıyla gösterilmiştir.

5- Süleymaniye Kütüphanesi Fethi Sezai Türkmen no.**82**

320x100 (270x75) mm. ebadında, sırtı açık kahverengi bez ve sarı mukavva kapaklı olup 61 yapraktır. Çizgili kağıtlara siyah mürekkeple müellifin rik'a hattıyla yazılmıştır. Her sayfanın iki kenarına kurşun kalemle cedvel çekilmiştir. Tek rakamlı sayfalarda Farsça şiirler, çift rakamlı sayfalarda da Türkçe tercümeleri vardır. Bu nüshada, diğer nüshalardan farklı

---

[14] Bkz. Şafak-Öz, *a.g.m.*, s. 29

olarak, "Bir İki Söz" başlıklı bir takdim yazısı da bulunmaktadır.

Karşılaştırmada "esas" alınan bu nüsha, "**T**" kısaltmasıyla gösterilmiştir.

Nüsha Farkları ve Metnin Kuruluşu

Divançe'nin beş nüshasında, çok az düzeltme, imlâ veya kelime değişiklikleri görülmektedir. Bu farklılıklar, zamanla müellif tarafından yapılan az sayıda düzeltmelerden ibaret olduğu için, sade ve kolay anlaşılır şekilde gösterilmiştir. Farsça metnin kuruluşunda, Divançe'nin imlâsına fazla müdahele edilmemiştir.

Divançe'de yer alan Farsça manzûmelerin, **T** nüshasına göre tertibi şöyledir:

'Bir İki Söz' başlıklı mensur ve 21 beyitlik bir mesnevînin de yer aldığı Türkçe önsöz (**İ**, **F** ve **S**'de yoktur), Farsça mensur dîbâce; 1 âgâze, 2 rubâi (**İ**'de 3), 1 kıt'a (**İ**'de 2), 1 gazel (Molla Câmî'nin bir gazeline nazire), 2 nazım (**İ**'de 1, **F** ve **S**'de 3), 29 gazel (biri münâcât, üçü na't-ı şerîf, biri tevhîd), 1 mesnevî (Şair Ali İffet Bey'e cevap) ve 1 tahmis (Sultan Cem'in bir gazeline yazılmıştır, **F**'de yoktur).

Metnin Kuruluşunda İzlenen İmlâ

Müellif, farklı tarihlerde gözden geçirip dostlarına hediye ettiği Divançe'sinde, özellikle bileşik ve ek almış kelimelerin yazımında zamanla bazı ufak değişiklikler yapmıştır. Bu değişiklikler nüsha farkı olarak gösterilmemiş, bu şekil kelimeler bugünkü Farsça yazım kuralları dikkate alınarak aşağıdaki şekilde yazılmışlardır.

a) İsimlerin –i halini gösteren ve kelimelere bitişik yazılmış olan را edatı, ayrı yazılmıştır:

وقوفشرا : وقوفش را ; خويشرا : خويش را gibi

b) Fiillerin başına bazen bitişik yazılmış olan şimdiki zaman eki "مى", ayrı yazılmıştır:

می کنی : میکنی ; می سازم : میسازم gibi.

c) Bitişik yazılmış olan bileşik kelimeler ayrı yazılmıştır:

نسق ساز : نسقساز ; حیات فرسود : حیاتفرسود gibi.

d) "ۀ-" şeklinde gösterilmiş olan birlik ya'sı, "ـه ای" şeklinde yazılmıştır:

غمزه ای : غمزۀ ; جرعه ای : جرعۀ gibi

e) "ۀ-" şeklinde gösterilmiş olan ikinci tekil şahıs zamiri, "ـه ای" şeklinde yazılmıştır:

شده ای : شدۀ ; ندیده ای : ندیدۀ gibi.

Farsça manzûmeler ve Türkçe çevirileri müellife ait olduğundan metnin kuruluşunda çalışmaya **T** nüshası esas alınmıştır.

Gerek Farsça şiirlerde ve gerekse tercümelerinde müellifin kullandığı imlâ işaretleri genel olarak korunmuştur.

T nüshasında bulunmayan birkaç beytin tercümeleri ile tarafımızdan yapılmış zorunlu ilaveler köşeli parantez içinde [ ] gösterilmiş; müellife ait açıklamalar yıldız (*) simgesiyle belirtilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA

Aytan, Sâdi, "Tâhirü'l-Mevlevî, Hayatı ve Eserleri", Mesnevî (tercüme ve şerh eden Tâhirü'l-Mevlevî), cilt: I, İstanbul, 1963, s.9-16

Can, Şefik, "Yenikapı Mevlevîhânesi'nin En Son Mesnevîhanı Tâhirü'l-Mevlevî", Türkiyat Araştırmaları Dergisi, yıl:2, sayı:2 (II. Milletler Arası Osmanlı Devleti'nde Mevlevîhâneler Kongresi), Konya, 1996, s.97-101

Güngör, Zülfikar, "Tahirü'l-Mevlevî'nin 'Hallâc-ı Mansûr'a Dâir' Risalesi", Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, cilt:XXXIV, Ocak-1999, s.581-597

Hüseyin Vassâf, Sefîne-i Evliyâ, haz.: Mehmet Akkuş-Ali Yılmaz, cilt:I, Ankara, 1990, s.332-342

İnal, İbnülemin Mahmut Kemal, Son Asır Türk Şairleri, İstanbul, 1988, 3. baskı, s.1857-1860

İz, Mahir, Yılların İzi, 3. baskı, İstanbul, 2000

Kurnaz, Cemal-Erişen, Gülgün, Çilehâne Mektupları, Ankara, 1995

Kurnaz, Cemal, "Bir Mevlevî Dervişinin Matbah İzlenimleri", Uluslar Arası Mevlâna Bilgi Şöleni, Ankara, 2000, s.441-467

Okay, Orhan, "Zarif Bir Mesnevihan", Yedi İklim, cilt:IV, sayı:33, Aralık-1992, s.88-89

Şafak, Yakup-Öz, Yusuf, "Tâhirü'l-Mevlevî'nin F. Nâfiz Uzluk'a Gönderdiği Mektuplar", Yedi İklim, cilt:XV, sayı:142-43, Ocak-Şubat-2002, s.19-33

Şentürk, A. Atillâ, Tahirü'l-Mevlevî Hayatı ve Eserleri, İstanbul, 1991

Tâhirü'l-Mevlevî, Edebiyat Lügati, nşr.: Kemâl Edib Kürkçüoğlu, İstanbul, 1973

——, Matbuat Âlemindeki Hayatım ve İstiklâl Mahkemeleri, yayına haz.: Atilla Şentürk, 2. baskı, İstanbul, 1991

——, (Tahir Olgun), Edebi Mektuplar, haz.: Cemâl Kurnaz, Ankara, 1995

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, cilt:VII, İstanbul, 1990, Dergâh yayınları, s.118-119

DİVANÇE-İ FÂRİSÎ-İ TÂHİR

(VE)

TERCÜMESİ

Nâzımı ve Mütercimi
TÂHİR OLGUN

BİR İKİ SÖZ

Onbeş, onaltı yaşımdan, yani yarım asırdan fazlaca bir müddetten beri manzum söz söylemeye çalışmakla ömrümü heder ettim. Bu faydasız uğraşma sonunda aruz ve hece vezinleriyle muhtelif mevzularda yazılmış birçok manzûme birikti.

Ondokuzuncu asırda Divan sahibi şairlerimizden Enderunlu Osman Vâsıf Bey, son zamanlarında çıldırmış; evvelce yazmış olduklarını yakmaya başlamış, elinden kurtarılabilenlerle bir Divan tertip edilmiş ve bastırılmış. Vâsıf'ın çılgınca değil, çok akıllıca hareketine uyacak kadar ben fedakârlık gösteremedim. Birikmiş olan manzûmelerimi bir araya getirdim, dörtyüz sahifelik koca bir Divan teşekkül etti. Buna ikinci bir Divan munzam oldu. Fakat yazısını okuyacaklar azalmış, ne demek olduğunu anlayacaklar hemen hemen kalmamıştı. Binâen aleyh duyduğum teessürü, kalbimdeki teemmüle tercüman olan şu manzûme ile anlatmaya çalışmıştım. Hiç nazma çalışmamak gerekmiş!

Sinnim bu yıl oldu altmış altı*
Mâzî nazarımda bir karaltı

Altmış bu kadar sinîn-i bî-sûd
Olmuş yalnız hayât-ı fersûd

Beyhûde bu müddetin mesîri
Mahsûlü nedir mi? Za'f-ı pîrî

Gafletle dem-i şebâb geçmiş
Lâkin ne kadar harâb geçmiş

Şâirliğe yeltenip de hâme
Biçmiş bana bir siyâh câme

* 1360 [1941] sene-i hicriyyesi.

Bak bende olan hatâya, cehle
Uğraşmışım elli yıl şiirle

Sermâye-i ömrümün yegâne
Meksûbu olan beş on terâne

Gûyâ ki nişâne-i kemâlât
Dîvân-ı muhaccem-i hayâlât

Bunlar ile şâir oldu kaydım
Keşki çalışıp da yazmasaydım

Hem-râz ederek zebân-ı aşkı
Nazm etmiş idim beyân-ı aşkı

Olmuşdu o âteşîn beyânım
Âlâm-ı derûna tercümânım

Bir âh idi sîneden kabarmış
Yazmış da fezâ-yı çarha varmış

Onlarda olan meâl-i derdi
Gûyâ ki gönül hevâya verdi

Anlardı göreydi sınf-ı eslâf
Fehm etmeyecek gürûh-ı ahlâf

Ahlâfı bırak da hâle bak ki
Kaç zihnin olur karîn-i derki

Bilmem ki buna nasıl şaşılmaz
Ölüm daha sağken anlaşılmaz

Nazm etmesi pek de boş emekmiş
Tedvîne çalışmamak gerekmiş

Onlardan ümîd edip de yazdım
Rahmet ile yâdımı umardım

Dil bağlamışım çürük hayâle
Kar yağdı güvendiğim cibâle

Hüsn eyleyerek nedâmet-i kâr
Yaz ey kalemim şu beyti tekrar:

Altmış bu kadar sinîn-i bî-sûd
Olmuş yalnız hayat-ı fersûd

Dîvanımın muhaccem olması ve kâğıt fiyatıyla tertip ve tab' ücretlerinin pek yüksek bulunması dolayısıyla basılmasına mali imkan yoktu. O imkan bulunsa bile basılmışı bir işe yaramayacaktı. Çünkü eski elifbamızın bütün harfleri yeni alfabeye alınmamış olduğu için, eski dilde kullanılan Arapça ve Fârisî kelimeler, yeni harflerle doğru yazılamıyor, yazılsa da ne demek olduğu anlaşılamayacak bir şekil alıyor*.

Şu mahzurlar yüzünden Divan'ımın tab'ı hevesini geçiştirdim. Bir nüshasını yazıp Millet Kütüphanesi'ne bıraktım. Belki okuyan ve aciz nâzımını rahmetle anan bulunur.

Divan münderecâtı arasında bir Divançe teşkil edecek kadar Fârisî sözler de vardı. Onları ayrıca bir deftere geçirdim, karşılarına da Türkçe meallerini yazdım. Aciz, bir Türk şairinin –velev ki acemice olsun- Acemce mevzun sözleri bulunan o mısraların neşrine karar verdim.

Divançe'nin Fârisî dibacesinde de söylediğim vechile okuyacak ve anlayacak olanlardan müsâmahalar ve hayır dualar temenni ederim.[1]

Tâhir OLGUN

* Bu sözlerden şimdiki alfabeye mu'teriz bulunduğum anlaşılmasın. Harflerinin eksik ve tamamlanması lâzım olduğunu, transkripsiyonla yazmanın ayrıca bir külfet teşkil ettiğini bildirmek istiyorum.

دیباجه

بندهٔ هیچ مدان و نسق ساز این نظم پریشان از نژاد ترکست و ترکی زبان[2]. فارسیٔ او مادرزاد نیست، پسین آموخته است. بنابرین سخنان او شاید که شیوهٔ ایرانی را مغایر و بیگانگی در اسلوب بیانش ظاهر باشد. از خوانندگان و فارسی دانندگان رجامندست که اگر در مصراعهایش غلطی و سقطی بینند طریق مسامحه کاری گزینند. چه، ناظم آنها بقصور خود[3] معترفست و نقصان وقوفش را عارف. مقصود او از نظر کنندگان دعای خیرست، نه ادعای غیر.

اللهم ارحم من یذکرنی بالرحمة و المغفرة.

طاهر اولغون[4]

MUKADDİME

Hiçbir şey bilmeyen ve şu perişan sözleri bir araya getiren abd-i âciz, Türk'tür ve Türkçe konuşur. Onun Fârisîsi ana lisan değildir, sonradan öğrenmedir. Bundan dolayı sözlerinde İran şivesine mugâyeret ve üslubunda o lisanın tarz-ı beyanına yabancılık bulunmak ihtimali vardır. Eğer mısralarında böyle bir halt u sakat görürlerse, müsamaha göstermelerini okuyanlardan ve Farsça anlayanlardan rica eder. Zira o mısraların nâzımı, kendi kusurunu itiraf eyler; vukûfundaki noksanı da bilir. Divançe'sine göz gezdirecek olanlardan beklediği hayırlı duadır. Başka bir iddiası yoktur.

Yarabbi beni rahmet ve mağfiretle yâd edenlere sen de merhamet buyur.

Tâhir OLGUN

آغازه

بنام خدا و بحمد خدا
بکردم بدیوان شعر ابتدا
درود پیامبر بخوانم کزوست
بچشم جهان پرتو اهتدا
رضای الهی بر اصحاب او
که گشتند در دین حق مقتدا

رباعی

ای گوهر تابندهٔ یکدانهٔ جود
افروخت ز فیضت همه اعیان وجود
این نعمت عظما که سزد در خور آن
باشد همه آن ذات تو حامد، محمود

قطعه

اگرچه جرم و عصیان و گناهم
برون از وهم امکان شمارست
کنم امّید غفران از خداوند
که وصف پاک او آمرزگارست[5]

BAŞLANGIÇ

Allah'ın adı ve hamdi ile şu Divançe'ye başladım.

Hazret-i Peygamber'e salât ü selâm arz ederim ki âlemlerin gözüne hidayet nuru ondan gelmiş,

Ashâb-ı kirâmından Allah razı olsun ki her biri din yolunda muktedâ olmuştur.

RUBAÎ

Ey cömertliğin tek ve parlak incisi olan Allah! Bütün varlık âleminin gözleri senin feyzinle parlamıştır.

Bu azîm nimetine karşı -hamd ü senâ etmekten mahlukâtın âcizdir- yine zât-ı akdes'in her an hamd etmeli ve hem hâmid, hem mahmûd olmalısın.

KITA

Cürmüm, isyanım ve günahım sayılmak imkanı vehminden hariç olmakla beraber,

Hüdâ-yı kerîmimden mağfiret ümidinde bulunuyorum. Çünkü onun esmâ'-ı hüsnâsından biri de "Gafûr" ism-i celîlidir.

نظیره بنطق مولانا جامی[6]

کی بود یارب که سر در وادئ سودا کنم
اتّباع آرزوی این دل شیدا کنم
اشتر مستانه وش گیرم طریق کوی یار
پای شوقم در بوادی چون صبا پیما کنم
چشمهٔ چشمم که ینبوع الغرامست از فراق
از سرشک آن دو چشمه دشت را دریا کنم
ساربان یالیل گوید با حجازی نغمه ها
من ز نای اندرون آوای اوج آرا کنم
از هوای لیلئ "واللیل" گیسودار من
قیس وش در جستجویش دورهٔ اَحْیا کنم
بو که در یابم سر باب السّلام دلبرم
خاک پاکش توتیای دیدهٔ بینا کنم
گفته ام باب السلام دلبرم قصدم از آن
خواهم اندر روضهٔ پیغمبری یک جا کنم

MEVLÂNA CÂMÎ'NİN BİR NA'TINA NAZİRE

İlâhî, ne vakit bu çılgın gönlümün arzusuna tâbi olarak başımı alıp sevda vadilerinde dolaşacağım?

Coşkun develer gibi sevgilimin yurdu yolunu tutup badiyelerden saba rüzgârı misilli eseceğim, savuracağım

Muhabbet kaynağı olan gözlerimden ayrılık tufanıyla fışkıran yaşlardan, çölleri derya haline getireceğim.

O zaman gelecek mi ki deveci, Hicaz makamından terennüm ederek "yâ leyl" diyecek, ben de gönül nâyı ile Evc-ârâ enînlerde bulunacağım?

Saçları Kur'ân'da "ve'l-leyl" nazm-ı kerîmiyle tavsif edilen Leylâ-yı muallâmın şûr u şevkiyle, Mecnun misâli kabileler arasında gelip evini arayacağım?

Bu arayıp tarama sonunda belki dilberimin bâbü's-selâmını bulacağım ve onun mübarek toprağını sürme gibi gözlerime çekeceğim.

Dilberimin bâbü's-selâmı dedim; bunu demekten maksadım, Hazret-i Peygamber'in ravza-i mutahharasında kendime bir yer edinmektir.

جنّت اندر جنّتست آن جای قدسی ملتجا
کی بود یارب دخول جنّت علیا کنم
بر ستان رفعتش مالم جبین معصیت
اشک پر خون پشیمانی در آن اجرا کنم
یا رسول الله من بیچاره را رخصت نمای
روضۀ عرش آستانت ملجأ و مأوا کنم
اندر آن نالم ز مهر والضحی رخسار تو
خویش را در گلستانت بلبل گویا کنم
یا رسول الله دخیلک سوختم اندر فراق
رحم کن با آب وصل این نار را اطفا کنم
فکر آن دارم که تا دارم زبان اقتدار
همچو جامی نظم نعت طاهرت انشا کنم

Kudsîlerin sığınağı olan o mutahhar ravza, Cennet içinde ayrı bir Cennet'tir. Allah'ım, o yüksek Cennet'e ne vakit girebileceğim?

Ve mukaddes eşiğine günahkâr yüzümü sürüp peşimanlıktan coşan kanlı göz yaşları dökeceğim?

Ey Allah'ın en büyük peygamberi! Benim gibi bir bîçâreye müsaade buyur da -eşiği arşa muâdil ve belki ondan âlî bulunan- ravzanı melce' ve me'vâ ittihaz edeyim.

"Ve'd-duhâ" ile tarif olunan münevver yüzünün hasretiyle orada inleyeyim ve muhabbetin gülistanına âciz bir bülbül olayım.

Yâ Rasûlallah! Ayrılık ateşiyle tutuşup yanıyor ve bâb-ı kerîmine dehâlet ediyorum. Halime rahmet buyur da vuslat ve manevi mülâkatınla bu ateşi söndüreyim.

Peygamber-i ekberim! Dilimde söylemek kudreti bulundukça Molla Câmî gibi ben Tâhir kulun da senin na't-ı şerîfini söylemek istiyorum.

نظم[7]

ای شاه سریر "ما عرفناک"
در وصف تو خیره عقل چالاک
در شان تو گفت ایزد پاک
"لولاک لما خلقت الافلاک"[8]

نظم[9]

چار بنیاد خانهٔ اسلام
گشته اند[10] این ذوات قدسی نام
بو بکر، پس عمر، علی، عثمان
رضی الله عنهم العلاّم

رباعی[11]

ای وارث اسرار رسل مولانا
هر یک سخنش دلیل کل مولانا
ای کاش غبار قدمت می سازم
در چشم دو بیننده[12] کحل مولانا

NAZIM

Ey "Mâ arefnâke" tahtının padişahı! Yani "yâ Rabbi seni hakkıyla tanıyamadık" buyuran a'rafu halkillah! En müdrik akıllar bile seni tavsif edebilmekte şaşırmış kalmıştır.

Ey yaradılışın yegâne sebebi! Hak sübhânehû senin şânında "Levlâke le-mâ halaktü'l-eflâk" yani "Sen olmasaydın felekleri yaratmazdım" buyurmuştur.

[NAZIM]

Şu mübârek isimli zâtlar beyt-i İslâm'ın dört temeli olmuştur ki onlar:

Ebu Bekir, Ömer, Osman ve Ali'dir. Alîm u allâm olan Allah cümlesinden razı olsun.

RUBAÎ

Ey Peygamberlerin esrârına vâris ve her sözü vahdet bahsinde delîl-i kül olan Hazret-i Mevlâna!

Kesret görmekten kurtulamayan gözlerime, ayaklarının tozunu sürme gibi çekebilseydim.

مناجات

فیضی برسان بدل خدایا
بی فیض مرا مهل خدایا
از پرتو عشق نور گردد
این قالب آب و گل خدایا
صد رشته مرا ببند کرده
آن بند گران گسل خدایا
با فکر هزار گونه باشم
هر لحظه ای مشتغل خدایا
آزاد کنم ز قید وسواس
سازم همه مستقل خدایا
من بندۀ ناتوان رهیدن
جهدم شده است مقل خدایا
از کردۀ خود بتو پناهم
شرمنده رخ و خجل خدایا[13]
طاهر کرمت امید دارد
در عفو تو بی مثل خدایا[14]

MÜNÂCÂT

İlâhî; kalbime bir feyiz eriştir de beni feyizsiz bırakma.

İlâhî; su ve çamurdan müteşekkil olan şu kalıp, aşkın ziyasıyla nura tahavvül etsin.

Dünyanın yüzlerce kaydı beni bağlamıştır. İlâhî; o ağır ve sağlam bağları sen kopar.

Her lahza binlerce düşünce ile oyalanıp duruyorum.

İlâhî; beni o vesveselerden halâs et de âzâde bir hale getir.

Ben kendimi kurtarmaktan acizim; bu husustaki cehdim kâfi gelmiyor. İlâhî; bu aciz kulunu sen tahlis buyur.

Yaptıklarımdan yüzüm kararmış ve mahcup kalmış olduğum halde sana sığınıyorum.

İlâhî; Tâhir kulun lutf u kereminı ümid etmektedir. Çünkü aff u âtıfette sana benzer yoktur.

غزل

با تیر جفا نشانم امشب
خونین دل و ناتوانم امشب
از پنجهٔ جور و دست بیداد
افغان رس آسمانم امشب
آن چنگ چنین بریخت خونم
غلطیده در آن روانم[15] امشب
در فصل بهار، ابر نیسان
گویی شده دیدگانم امشب
حالی که از آن بتر نباشد
ای وای که من در آنم امشب
زین کشمکش حیات فرسود
ای مرگ بیا رهانیم امشب
طاهر بشنو که این غزل نیست
نالنده شدست جانم امشب[16]

[GAZEL]

Cefa okunun bu gece hedefiyim. Kalbim kanlar içinde kalmış; ben de kuvvet ve kudretimi kaybetmişim.

Cevr pençesiyle zâlim elinden inleyişlerim bu gece gökyüzüne kadar dayanmıştır.

O pençe, o kadar kanımı döktü ki bu gece kan dalgaları arasında yuvarlanıp gidiyorum.

Bu gece ağlamaktan ve hararetli yaşlar dökmekten gözlerim bahar mevsimindeki nisan bulutuna benzedi.

Daha beteri bulunmayan bir hal varsa eyvah ki bu gece ben o haldeyim.

Ey ölüm; gel de hayatımı yıpratan şu ızdıraptan bu gece beni kurtar.

Ey Tâhir! Şu sızlayışlar bir gazel değil, ruhumun bu geceki inleyişleridir.

غزل

ز دوری در تنم جان در خروشست
دلم از درد هجران[17] ناله جوشست
ز دست ساقئ چرخ ستمکار
دهان دردمندم زهر نوشست
بنالم نشنود یکٔ کس انینم
مگر پر پنبه است آن را که گوشست
فغان از دشمنان دوست چهره
همه گندم نما و جو فروشست
نمایندم احبّا و ببینم
بباطن دیو و در ظاهر سروشست
چنان گشتند مست جام اقبال
سران را بیهشی در جای هوشست
شدستم پنجهٔ دوران گلوگیر
زبان شکوه طاهر زان خموشست[18]

[GAZEL]

Sevgilinin uzaklığından tende, ruhumun hicran derdinden kalbimde, iniltinin coşkunluğu var.

Zâlim feleğin sâkisi elinden dertli ağzım zehir içmektedir.

İnliyorum, fakat kimse enînimi dinlemiyor; galiba işitecek kulaklarda pamuk tıkalı.

Dost görünüşlü düşmanlardan feryâd ki hepsi buğday gösterip arpa satıyor.

Bana ahpap olarak görünmek istiyorlar. Lâkin ben onları sûrette melek, sîrette şeytan müşahede ediyorum.

İkbal kadehinin sarhoşu olan başlarda idrak yerine idraksizlik bulunuyor.

Ey Tâhir; devrânın pençesi boğazımdan yakaladığı için şikayet edecek dilim, sükûta mecbur olmuştur.

غزل

اشک روان ز دیده[19] که هجران میاه تست
باران، برای ترکُنشِ خاک راه تست
ویران شدست کشور دل از فراق تو
باز آ بملک، سینۀ من تختگاه تست
غارتگر درون شده افواج رنج و غم
این خیل دشمنست بگو یا سپاه تست
ای دل عجب مدار از آنچه بدیده ای
اینها نظام سلطنت پادشاه تست
این بانگها که می شنوی از قباب چرخ
عکس حزین نالۀ جانسوز و آه تست
ای روح پر جروح چه سان شکوه می کنی
جانان تست آنکه چنین خواه تست[20]
طاهر مدد بخواه ز فیض جناب پیر
زیرا که آن جناب همیشه پناه تست[21]

[GAZEL]

Gözden akan yaşlar... ki senden ayrılık sularıdır, geçtiğin yollarda tozunu toprağını ıslatıp bastıracak bir yağmurdur.

Senin bulunmayışından gönül kıtası vîran olmuştur. Artık mülküne avdet et ki göğsüm payitahtındır.

Yokluğun dolayısıyla hastalık ve gam taburları derûn memleketini yağma etmektedir. Söyle ki bunlar düşman askeri midir, yoksa senin ordu efradın mıdır?

Hey gönül; gördüğün zulümlere şaşırıp kalma. Bunlar, sana hükmeden sevgilinin saltanat nizamı icabıdır.

Felek kubbelerinden duyduğun acıklı sesler, yine senin can yakan iniltilerinle âhlarının hüzünlü akisleridir.

Ey yaralı ve bereli ruhum! Nasıl oluyor da şikayete kalkışıyorsun? Senin böyle olmanı isteyen cânânındır.

Ey Tâhir; Cenâb-ı Pîr'in feyzinden imdat iste. Zira o Hazret senin daimi penâhındır.

غزل

پریشانئ حالم را نشد بیگانه ها باعث
بشد ویرانئ دلخانه را یک آشنا باعث
بشورشهای حیرت زای مجنونانه ام گشتست
تموّج کردن یک کاکل سر در هوا باعث
نهان می داشتم راز غرامش در درون[22] دل
شیوعش را شده از دیده خونین ماجرا باعث
کنون دانسته شد این عشق خاطر سوز درعالم
که این دانستگی گردیده دیگر ابتلا باعث[23]
وفا، ای دلبران بی بهره مانده از فیوض تو
تویی دلدادگان عشق را جور و جفا[24] باعث
ز تو بر نگسلد طاهر نباشد سست پیمانش
هوا دارئ تو گردد اگر هر دم بلا[25] باعث[26]

[GAZEL]

Halimin perişanlığına ve gönlümün viranlığına yabancılar değil, bir âşina sebep oldu.

Mecnûn'ca sana olan hayret verici hallerim, başı havalanmış bir kâkülün dalgalanmasından ileri geldi.

Ben sevgilinin aşkı sırrını kalbimin içinde gizliyordum; gözlerimden akan kanlı yaşlar onu herkese ilan etti.

Kalbimi yakan o aşk, şimdi âlemin malûmu oldu. Bu bilinme de diğer ibtilâlara sebep teşkil etti.

Ey feyzinden dilberlerin nasip alamadığı vefa; sen, aşka gönül verenler için cevr ü cefa çekmeye, belâya bâissin.

Dostluğun ve taraftarlığın her lahza belâ getirse bile Tâhir senden ayrılmaz ve etmiş olduğu ahd ü peymâna halel getirmez.

غزل

ای بکرده نگهش ملک دلم را تاراج
در شریعت ز مسلمان نستانند خراج
غمزهٔ مست ستم خوی تو کافر کیشست
که چنین غارت آرام ازو یافت رواج
هر دمی تیر جفا سوی مرا اندازی
کرده ای جسم زخمدار نزارم آماج
سینه ام را که بجورت بفروزی، خواهی
که شوم در ره عشق تو سراج وهّاج
بینی ای شوخ جفا پیشه نمی، یا چکه ای
گر خروشنده شود ز اشک روانم امواج
چه بگویم که جهانگیر درونها هستی
شده در امر تو اسباب ملاحت افواج
این گهرها که نثار ره نازت بکنم
کرده غوّاص[27] قلم از دل طاهر اخراج[28]

[GAZEL]

Ey bakışıyla gönül mülkünü yağma eden güzel; şeriatte müslümanlardan bâc ü haraç alınmaz.

Senin mahmur ve zâlim gamzen kâfir dinli ki rahat ve huzur yağması onun emriyle revac bulmuştur.

Her zaman bana doğru cefa oku atıyorsun; anlaşılıyor ki yaralı ve zayıf cismimi hedef ittihaz etmişsin.

Göğsümde cefa ateşleri parlatıyorsun, galiba aşkının yolunda parlak bir şule olmamı istiyorsun.

Ey oynak ve sitemkâr güzel; göz yaşlarımdan coşkun dalgalar husule gelse bile sen onları ancak bir rutubet yahut bir damla sayıyorsun.

Ne diyeyim? Gönüller cihangirisin, bütün güzellik vasıtaları senin ordunu teşkil ediyor.

Nazlı nazlı yürüdüğün yollara saçtığım şu incileri, kalem dalgıcı Tâhir'in kalbinden çıkarmıştır.

غزل

دراز شد ز سیاهی سپید چنگک صباح
زدود زنگک شبی و نمود رنگک صباح
برفت لون[29] قساوت ز چهرهٔ آفاق
بجایش آمده تاب لقای شنگک صباح
کسی که چشم بصیرت بدارد و نگرد
شود ز رؤیت صنع خدای، دنگک صباح
اگرچه طیّ زمان را ندیده ای بنگر
ببین چها شده اندر زمان تنگک صباح
مباش غافل و وقت جوانی کوشش کن
که بگذرد بشتاب آن بی درنگک صباح
اگر بعلم بورزی، بجهل پیروزی[30]
مظفّرست بشبها همیشه جنگک صباح
مثال پرتو فجر از قریحه ات طاهر
زدود زنگک شبی و نمود رنگک صباح[31]

[GAZEL]

Karanlıklar arasından sabahımın beyaz eli uzandı da gecenin zulmeti silindi ve sabahın nurlu rengi meydana çıktı.

Ufukların çehresinden o sıkıcı karanlık çekildi. Yerinde sabahın münevver ve güzel yüzü göründü.

Basiretli gözü olan bir kimse sabah vakti tecelli eyleyen sun'-i İlâhîyi görünce hayrette kalır.

Sen "tayy-i zaman" denilen hadiseyi görmedinse sabahın o dar zamanında neler olduğuna dikkat et de az vakit içinde birçok işler olabileceğine inan.

Hey delikanlı; gaflet etme. Gençlik anında çalış ki sabah vakti çabucak geçer.

Eğer bilgi elde etmeye uğraşırsan cehle galip gelirsin. Nasıl ki gündüzler sabah cenginde daima gecelere galebe ederler.

Ey Tâhir; seher aydınlığı karîhandan doğan şu parlak sözlerle gecenin karanlığı silindi ve sabahın nurlu rengi meydana çıktı.

غزل

از دیدهٔ من نهانی ای شوخ
پنهان شده ای که جانی ای شوخ
من بی تو چه سان زیم که روحم
هستی و کنون روانی ای شوخ
دوری ز من آن چنان که دوری
گویی که در آسمانی ای شوخ
دوری ز تو و صبوری از من
نی در خور مهربانی ای شوخ
نآیی و چه گونه ام نپرسی
ایجاب وفا ندانی ای شوخ
دل خسته ام و نزار هجران
از خسته چرا رمانی ای شوخ
طاهر چو بمیرد از پس او
یک بار دعا نخوانی ای شوخ[32]

[GAZEL]

Ey şakrak ve fıkırdak güzel; gözlerimden nihan olmuşsun, ruhum mesâbesinde olduğun için görünmüyorsun.

Ben sensiz nasıl yaşayabilirim ki benim canımken bırakıp gittin?

Benden o kadar uzakta bulunuyorsun ki göklere çıkmış gibisin.

Senden daima uzaklaşmak, benden de her vakit hicranına katlanmak, şefkat ve merhametine lâyık değil.

Gelmiyor ve ne halde bulunduğumu sormuyorsun. Galiba vefanın îcâb ettiği şeyleri bilmiyorsun.

Ben kalp hastası ve ayrılık dermansızıyım. Böyle bir hastadan niçin kaçıyorsun?

Tâhir öldükten sonra da ruhu için bir kerre bile olsun dua etmeyeceksin.

غزل

ز من بشنو اگر گوشت[33] در آید
بعالم هیچ احوالی نپاید
جوانی بگذرد، خوبی شود زشت
بقلب عاشقانت نفرت آید
ولیکن دلبر صاحب وفا را
همیشه دوست داری بر فزاید
بیاموز این سخن که دلستان را
وفا بایست و بد مهری نشاید
کنون که قبله گاه اهل عشقی
ولی فردا بعکس این نماید[34]
جفا را مگذران از حدّ طاقت
که در دلها تحمّل بر سر آید
تلطّف چون صبا در لعل دلدار
خزان ناترس گلها را گشاید
تبسّم در لبت طاهر چو بیند
هزاران شعر شکرانش سراید[35]

[GAZEL]

Eğer kulağına girerse benden şu sözleri dinle: Dünyada hiçbir şey pâyidâr olmaz.

Gençlik geçer, güzellik çirkinleşir. Bugünkü aşıklarının kalbinde sana karşı nefret uyanır.

Lâkin vefalı bir güzelin daima dostları artar.

Şunu öğren: Gönül alan bir güzele vefa lâzımdır; bî-vefâlık yakışmaz.

[Bugün ehl-i aşkın kıblegâhısındır, ancak yarın bunun tersi olabilir.]

Ettiğin cefâları tâkat hududu dışına çıkarma ki gönüllerdeki tahammül tükenmesin.

Sevgilinin lutf ile muamele edişi, onun la'l renkli dudaklarında hazandan korkmaz güller açar.

Tâhir de senin dudaklarını gülümser görünce binlerce teşekkür şiiri terennüm eder.

غزل

العیاذ از عشق[36] خوبان العیاذ
اندرون دل ز نیران العیاذ
الغیاث از سوزش دیدار یار
العیاذ از درد هجران العیاذ
چیست می دانی غرام سینه سوز؟
رنجش نایاب درمان العیاذ
آنکه جانان گویی، می دانی که او؟
دشمن جانت، نه جانان العیاذ
عقل خود بر خود سپر ساز و برو
کن حذر از تیر مژگان العیاذ
گر نخواهی که بگرید چشم تو
دیده بند از لعل خندان العیاذ
ور بخواهی که شوی آزاد دهر
هیچ کس را دل مده هان[37] العیاذ
همچو طاهر بستهٔ سودا مباش
العیاذ از عشق خوبان العیاذ[38]

[GAZEL]

Güzellere âşık olmaktan ve gönülde ateşler bulunmaktan Allah'a sığınmalı.

Yine yüzüne bakıp yanmaya karşı Hak'tan yardım istemeli ve ayrılık derdine düşüp ağlamaktan yine O'na iltica etmeli.

Göğüs yakan aşkın ne olduğunu biliyor musun? Allah saklasın, dermanı bulunmayan bir hastalıktır.

Cânân dediğin güzelin kim olduğunu tanır mısın? O cânân değil, senin canına düşmandır.

Aklını kendine siper ittihaz ederek yürü de, Allah muhafaza etsin, kirpik oklarından sakın.

Eğer gözlerinin ağladığını istemezsen gülümseyen la'l renkli dudaklara bakma.

Dünyada hür yaşamak istersen sakın ha kimseye gönül verme.

Tâhir gibi sevdaya bağlanıp kalma. Güzellere aşık olmaktan Allah'a sığın.

غزل

ای باد سحر نکهتی زآن کاکلم آور
لطفی بکن و رایحهٔ سنبلم آور
در کوچهٔ مینو منش او گذرانی
بنواز لب لعلش و بوی گلم آور
ای مغبچهٔ کوی خرابات خیالات
بر خیز و از آن غنجه دهانی ملم آور
بشنو که برای من بیدل چه بگوید
زآن گردن میناوش او قلقلم آور
گویند: مجازست، پل بحر حقیقت
ای عشق بدل خانه بیا و پلم آور[39]
ای فصل بهاران شنو این پیر عنادل
آموزد ازین ناله دگر بلبلم آور
مشتاق ببویش دل حسرت کش طاهر
ای باد سحر نکهتی زان کاکلم آور[40]

[GAZEL]

Ey seher rüzgârı; lutf et de sevgilinin kâkülünden bana sünbül rayihası getir.

Onun Cennet gibi olan mahallesinden geçerken la'l dudaklarını okşa da ondan bana bir gül kokusu eriştir.

Ey hayâlât meyhanesinin sâkisi; kalk, onun ağzından bana bir şarap sun.

Bir de benim için ne dediğini dinle de o sürahi gerdandan bana "kulkul" sesi duyur.

"el-Mecâzü kantaratü'l-hakîka", yani mecâzî aşk, hakikî aşkın köprüsüdür, derler. Ey aşk; gönül evine gel de o köprüyü getir.

Ey bahar mevsimi; bülbüllerin pîri olan bu ihtiyarı dinle ve ondan nâle öğrenmesi için yanına başka bir bülbül yolla.

Tâhir'in hasret çekip çırpınan kalbi, sevgilinin rayihası müştakıdır. Ey seher rüzgârı; can meşâmına onun kâkülünden bir şemme yetiştir.

غزل

صبا چو زلف ترا در سحر کند تهزیز
بیاورد بمشامم روایح گل بیز
مشام جان چو بیابد ز سنبلت شمّه
شهیق هجر تو باشد ز سینه آتش خیز
درون دل که قلمرو شدست حکمت را
چرا که ملک خودت را بسوزی چون جنگیز
مگر که زادهٔ بی رحمت مغول هستی
کنی بکشور دل کرده های آن خون ریز
زمانه یاد بنفرین همی کند نامش
بکن تو مهر و وفا و بنیک نام آویز[41]
شنو بگوش قبول این نصیحت طاهر
بیان خالص جان شد نمود گر ناچیز

[GAZEL]

Saba rüzgârı, seher vakti senin zülfünü kımıldatınca meşâm-ı canıma gül kokuları getirmektedir.

O meşâm-ı can, sünbül gibi kıvırcık kâkülünden bir şemme rayiha alınca ayrılık tesiriyle çektiğim her âh, göğsümden ateşin olarak fırlıyor.

Kalbimin içi, fermanının hükmü yürüdüğü bir memlekettir. Niçin kendi mülkünü Cengiz gibi yakıp yıkıyorsun?

Yoksa merhametsiz bir Moğol evladı mısın ki gönül diyarından o kan döken zâlimin yaptıklarını yapıyorsun?

Zaman, onun adını nefretle yâd etmektedir. Sen vefa ve merhamet göster de iyi bir nâm kazan.

Tâhir'in şu nasihatini can kulağıyla dinle ve kabul eyle ki o nasihat değersiz görünse bile ruhumun hâlis bir ifadesidir.

غزل

بیا و حال درون پر انکسار[42] بپرس
چگونه می طپد این قلب داغدار بپرس
درونم از چه سبب می فروزد آتشها[43]
چرا هر آه کشیده شراره بار بپرس
چه شد که خاطر زارم همیشه نالنده
قباب چرخ ز عکسش حزین و زار بپرس
سبب چها که عیونم شدست طوفان خیز
ز موج او بگرفت خاک را بحار بپرس
همه بواعث اینها بانفس و آفاق
بجوی از دل محزونم ای نگار بپرس
جواب مختصری می ستانی از طاهر
که از فراق تو این ای ستم شعار بپرس[44]

[GAZEL]

Gel de kırılmış gönlümün halini ve şu yaralı kalbin nasıl çırpındığını sor.

Sual et ki de neden içimde ateşler parlıyor ve çektiğim âhların her biri kıvılcımlar yağdırıyor?

Tahkik et ki gönlüm niçin daima inliyor ve o iniltiler gök kubbelerine hüzünlü akisler veriyor.

Sebep nedir ki gözlerimden tufanlar peyda oluyor ve onun dalgalarıyla toprak deniz halini alıyor?

İç ve dış âlemlerindeki bu hadiselerin neden ileri geldiğini gel de mahzun gönlümden araştır.

Sormak lutfunda bulunursan, "Zalim! Bunların hepsine, ayrılığın sebep olmuştur" diye Tâhir'den kısa bir cevap alırsın.

غزل

در خمستان ادب گشتست طبعم می فروش
کهنه است خمرم ولیکن کیف آرد در خروش

خورده بودم جرعه ای در[45] بزم عرفان سلف
نشوهٔ آن از دلم اکنون همی آید بجوش

فیض الهامم رسد از روح مولانا جلال
شعر ربّانیٔ او بر خاطرم باشد سروش

بشنوم در عالم اندیشه همچون وحی دل
نغمه های سعدیٔ شیرازم آید تا بگوش

گر بگویم وارث اسلاف استادان منم
سر فرو کرده بگویندم بلی ارباب هوش

ای که می خواهی چشیدن ذوق شعر اقدمین
لذّت آن اندکی یابی ز جام من بنوش

صدر دیوان سخندانی تو ماندی حالیا
لیک قدر تو نمی دانند ای طاهر خموش[46]

[GAZEL][1]

Tabiatım, edebiyat meyhanesinin şarap satıcısı olmuştur. Şarabım eskidir, ama zevk-i selîm sahiplerinin keyfini coşturur.

Ben geçmişlerin irfan meclisinde bir cüracık içmişim, onun neşvesi şimdi gönlümde hurûşa geliyor.

Mevlâna Celâleddin-i Rûmi'nin ruhundan bana ilham feyzi gelmekte, onun rabbâni şiirleri bana birer ilham meleği olmaktadır.

Sa'dî-i Şîrâzî'nin manevi neşvesini de -gönül vahyi gibi- düşünce âleminde duymakta, onun ilâhi nağmelerini âdeta kulağımla işitmekteyim.

Eğer eski üstadların bugünkü vârisi benim diyecek olursam, idraki bulunanlar eğilerek, "evet, öyledir" derler.

Ey eskilerin şiirinden zevk almak isteyen; gel, benim kadehimden iç ki onların lezzetini bir parçacık tatmış olasın.

Ey Tâhir; bugün suhendânlık divanının sadri olabilecek sen kaldın; fakat kıymetini bilmiyorlar. Onun için sükût et.

نعت شریف

ای ز خوبان جهان حسن ترا جذبۀ خاص
منجذب گشته بدان جذبه دل صنف خواص
ای کمان ابروی تو قوس قضا را مانند
پیش آن قوس بلرزد ید ابن وقّاص
سورۀ نور ز رخسار تو معجز خبری
آیتی از دل من نظم جلیل اخلاص
بهر آنکه چو تو یک درّ یتیمی یابد
آفرینش شده در بحر بدایع غوّاص
شب معراج ببوسید فلک پای ترا
شوق آن بوسه ورا کرده همیشه رقّاص
ازلی بنده شدستم بدر لطف تو من
آرزو نیست مرا تا بأبد هیچ خلاص
بارگاه کرمت در دو جهان طاهر را
باشد ای رحمت حق ملجأ بی خوف و مناص[47]

[NA'T-I ŞERÎF]

Ey cihan güzelleri içinde ayrıca bir hüsne ve cezbeye mâlik olan Resûl-i Ekrem; o manevi güzelliğe bütün havâss-ı ümmetin kalpleri müncezib olmuştur.

Ey keman kaşları kaza kavsine benzeyen Nebiyy-i a'zam; o mukavves kaşlar karşısında Sa'd İbni Vakkâs gibi mâhir bir kemankeşin elleri titremiştir.

Kur'ân'daki Nur sûresi münevver cemâlinin mu'ciz bir haberi, İhlâs nazm-ı celîli de benim âciz kalbimin âyet ve alâmetidir.

Senin gibi bir dürr-i yetîmi, yani tek ve şeh-dâne bir inciyi bulup çıkarmak için yaratılış, bedâyi' denizine dalıp çıkmıştır.

Mirac gecesinde felek, mübarek ayaklarını öpmüştü. O bûsenin şevki ve neşvesiyle raks edip dönmektedir.

Ya Rasûlallah; ezelden beri bâb-ı lutfunun kölesiyim, hem de ebede kadar kulluğundan kurtulmak istemeyen bir köle.

Ey Hakk'ın rahmeti; dergâh-ı keremin dünya ve ahirette Tâhir için korkusuz bir melce' ve muhâtarasız bir sığınak olsun.

نعت شریف

ز آفرینش عالم وجود تست غرض
نبود مقصد دیگر که بود تست غرض
مناره ها که بر آرند اذان را بفلك
از آن ندای الهی درود تست غرض
توجّهی که کنند عارفان با محراب
نگاه حاجب قوسی نمود تست غرض
خدای عزّ و جل[48] گفته سلّموا، صلّوا
تبرّکی بفیوض ودود تست غرض
بهشت و نعمت نادیده های آن خواندم
از آن تبسّم شادی فزود تست غرض
بگویمت سخنی که سزای وصف تو نیست
ولیك لطف قبولش ز جود تست غرض
ایا حبیب خدا رو نمای طاهر را
بپایبوس تو او را سجود تست غرض[49]

[NA'T-I ŞERÎF]

Âlemin yaradılmasına senin vücudun sebep oldu. Hilkatten maksat, ancak senin varlığındı; başka garaz yoktu.

Minarelerin göklere yükselttiği ezanlar, ism-i şerîfini i'lâ etmek ve sana salât ü selâm getirmek içindir.

Âriflerin mihraba teveccühten emelleri, onun kemerinden senin keman kaşlarını hatırlamaktır.

Aziz ve celil olan Allah'ın Kur'ân'da "sallû ve sellimû", yani "Peygamber'e salât ü selâm getirin" buyurması, feyiz muhabbetinle teberrük edilmesi içindir.

Cennetin ve oradaki görülmemiş nimetlerin vasfını okudum. Onların zikr edilmesine sebep, senin gönül sevincini artıran tebessümün olduğunu anladım.

Ey Peygamber-i ekber; senin medh ü senâna lâyık olmayan sözler söylüyorum. Bunların seni tavsife şâyan olmadığını bildiğim halde, lutfen kabulünü cûd u kereminden umuyorum.

Ey Allah'ın sevgilisi; Tâhir kuluna cemâlini göster ki huzurunda eğilmek ve mübarek ayaklarını öpüp yüzünü sürmek arzusundadır.

غزل

در ازل گشتست حسن و عشق را یک ارتباط
تا ابد باشد میانشان انجذاب و اختلاط
حسن می خواهد نیاز و عشق نازش می کشد
در ظهور عشق بازی بسته شد این اشتراط
در میان ابروی دلبر گره، قبض آورد
یک تبسّم بر لبش آرد بسینه انبساط
در دل هر ذرّه ای از عشق باشد بهره ای[50]
میل حسنی، عالم امکان را کرده محاط
من که هستم ذرّه ای از ذرّه های کائنات
چون نمی باشد درونم عشق را ویران رباط
گرچه ویران، لیک تابانست چونکه آیدش
از جمال مهر حسنش هر دمی نور الخیاط
سیر عرفانست طاهر با غدای[51] حسن و عشق
از فیوض این دو بر عالم کشیده یک سماط[52]

[GAZEL]

Ezelde hüsn ile aşk arasında bir merbûtiyet olduğu için ebede kadar beynlerindeki incizâb ve ihtilât devam edecektir.

Hüsn, aşktan niyaz istemekte; aşk ise, hüsnün nazını çekmekte; âşıklığın zuhûrundan beri bu şarta riâyet olunmaktadır.

Sevgilinin kaşları çatılması kalbe sıkıntı verir. Dudaklarında bir gülümseyiş görülmesi de gönle ferahlık getirir.

Sade zî-rûh olanların değil, her zerrenin derûnunda muhabbetten bir nasip vardır. Güzelliğe meyl etmek hissi, imkan âlemini ihata eylemiştir.

Ben de kâinatın bir zerresiyim; nasıl olur da içerim aşkın vîran bir karargâhı olmaz?

Gönül karargâhı harap olmakla beraber aydınlıktır; çünkü sevgilinin güneş yüzünden fışkıran şuleler orasını her vakit tenvir etmektedir.

Hüsn ü aşkın sofrası bütün âleme yayılmıştır. Tâhir de o sofradan gıdalandığı için irfan nimetiyle doymuştur.

غزل

ز هجران چون نباشد خاطر مهجور من محظوط
ز دوری می شود آن یار دورادور من محظوط
مآل سر نوشتم اقتضا کردست این حالت
شود از فرقت او طالع پر زور من محظوط
بسر بردم بمحنت عمر خویشم آنچنانکه شد
ز گوناگون رنجشها دل رنجور من محظوط
شکایت نیستم شکران گزاری می کنم زانکه
شود زین جلوه ها آن دلبر مغرور من محظوط
نیایی و نپرسی در حیاتم باری پس از مرگ
سر خاکم بیا یک دم که باشد گور من محظوط
خداوندا بتاریکئ سینه مرحمت فرما
فرستم نوری و ساز این دل بی نور من محظوط[53]

[GAZEL]

Sevgiliden ayrı düşmüş olan gönlüm hicrandan nasıl mahzûz olmasın? Uzaklarda bulunan yârim, ayrılıktan hazzetmektedir.

Şu hali alnımın yazısı icap ettiriyor. Galiba cânânın firkati, zorlu taliimin hoşuna gidiyor.

Hayatımı öyle mihnetler içinde geçirdim ki hasta kalbim, felâketin her türlüsünü hoş görmeye başladı.

Öyle iken şikayet etmiyorum; şükür ve senâda bulunuyorum. Çünkü böyle cilvelerden mağrur sevgilim hoşlanmaktadır.

Sevdiğim; hayatta iken yanıma gelmiyor ve hatırımı sormuyorsun. Bâri öldükten sonra bir an mezarımın başına gel ki kabrim, ziyaretinle mahzûz olsun.

Allah'ım; gönlümün karanlığına merhamet buyur da bir nur ihsan et ve bu mazlum kalbi o nur ile aydınlatıp sevindir.

غزل

غمزه ای از دیدهٔ خمّار او دارم طمع
خنده ای از لعل افسونکار او دارم طمع
غمزه اش خواهم که میراند مرا با عطفه ای
باز عمر، از خندهٔ جانبار او دارم طمع
گاه ابرویش گره بندد، بپیچد قلب من
دفع این پیچش ز دل آزار او دارم طمع
نزد من شیرین تر از شکّر جواب تلخ او
هرچه می فرمایدم گفتار او دارم طمع
دست و پایی می زنم در بحر غم، لیکن رها
از کمال شفقت غمخوار او دارم طمع
خاك پای ذات مولانای رومی گشته ام
لمعه ای از تابش اسرار او دارم طمع
چشمه ای پر جوش عرفانست طاهر سینه اش
رشحه ای از ینبع الانوار او دارم طمع[54]

[GAZEL]

Sevgilinin mahmur gözlerinden bir gamze ve sihirkâr dudaklarından bir gülümseme bekliyorum.

İstiyorum ki o gamze bir bakışla beni öldürsün, can bağışlayan o gülümsemede tekrar diriltsin.

Bazen yârimin kaşları çatılıyor, bundan dolayı benim de kalbim burkuluyor. O burkulmanın def'i için hiç olmazsa azarlamasını istiyorum.

Sevgilimin acı sözleri bile bana şekerden tatlı geliyor. Binâen aleyh ne söylerse söylesin, onun söylemesine muntazır bulunuyorum.

Gam denizine düşmüş ve çırpınmakta bulunmuş bir haldeyim. Lâkin halâsımı ben onun şefkatli ve teselli verici tabiatından umuyorum.

Mevlâna-yı Rûmi Hazretleri'nin hâk-pâyı olmuşum. Onun esrârı envârından bir lem'acık ümidindeyim.

Ey Tâhir; Cenab-ı Celâleddin'in sinesi coşkun akan bir irfan çeşmesidir. Ben de o nur kaynağının bir serpi(n)tisini yüreğim yanarak gözlüyorum.

غزل

شدم از آرزوی ارتقا و اعتلا فارغ
توانی نیستم که من[55] شوم از ابتلا فارغ
بدانی ابتلایم چیست؟ عشق آن دل آزارم
نخواهد شد دل زارم از آن نوشین بلا فارغ
محبّت را بفهمیدم که درد بی دوا باشد
پذیرفتم بجان این درد و گشتم از دوا فارغ
تخیّل کرده بودم که نگارم یار من باشد
کنون دانستم و هستم ازین ماخولیا فارغ
سبب چه ای پری رخسار من از من گریزانی
بهجرانت مرا سوزی، نمی باشی چرا فارغ
بدانی که ترا طاهر یگانه دوست می دارد
ترا دادست دل را و شده از ماسوا فارغ[56]

[GAZEL]

Terakki etmek ve yükselmek arzusundan vazgeçtim. Fakat ibtilâdan halâs olabilmek elimden gelmiyor.

İbtilâmın ne olduğunu biliyor musun? Gönül kıran o sevgilinin aşkı. Zayıf kalbim o tatlı belâdan bir türlü kurtulamıyor.

Muhabbetin ilacı bulunmayan bir dert olduğunu öğrendim. O derdi candan yürekten kabul ederek devadan elimi eteğimi çektim.

Sevgilimin bana yâr olacağını sanmıştım. Şimdi hakikati anladım da o hülyâdan vazgeçtim.

Ey peri yüzlü güzel; niçin benden kaçıyor ve hicran ateşlerine yakıyorsun? Sebep nedir ki etmekte olduğun zulmü bırakmıyorsun?

Pek âlâ bilirsin ki Tâhir ancak seni sevmektedir. Gönlünü sana vermiş ve senden başkasından ferâgat eylemiştir.

نعت شریف

ای تجلّیگه حسن ازل، ای چهرهٔ صاف
خوبئ خُلق ترا ذات خدا شد وصّاف
شرف آدم و حوّا شده فرزندئ تو
خواسته نسبت تو صنف نبیّ اسلاف
شد بفیض تو رجال قدما را مغبوط
دانش و بینش و قدر[57] عرفای اخلاف
پایبوست بفلك عزّ بلندی داده
یافت از خدمت تو روح الامین استشراف
بوی موی تو ببوییده و شیدا گشته
پوید و جوید آن بوی، صبا قاف بقاف
بهر ذات تو بیامد همه چیزی بوجود
بهر آنست طفیل تو عباد و اشراف
تویی آن جوی کرم که بکنار لطفش
سر فرو کرده و گریان شده ام چون صفصاف
دل طاهر نگهی می طلبد از نظرت
ای تجلّیگه حسن ازل، ای چهرهٔ صاف[58]

[NA'T-I ŞERÎF]

Ey hüsn-i ezelin göründüğü saf ve nurlu çehre; sendeki hüsn-i ahlâkın vassâfı bizzat Allah'tır.

Adem ve Havva'nın evladı oluşun onlara şeref vermiş; eski Peygamberler sana nispet peyda eylemek ve ümmetin olmak arzusunu göstermişlerdir.

Senin feyzin sayesinde ümmetin arasından yetişmiş ârifler in bilişi, görüşü ve kadr ü kıymeti, eski dinler mensuplarının gıptasını celb etmiştir.

Mübarek ayaklarını öpmek şerefi, felekleri yükseltmiş; hıdmetinde bulunmak saadeti Rûhu'l-emîn'e ayrıca bir ulviyet vermiştir.

Saçlarının rayihasını koklayan saba rüzgârı cezbeye düşmüş ve o rayihayı bulabilmek için Kaf'tan Kaf'a koşmakta bulunmuştur..

Herşey zât-ı akdesin için zuhûra gelmiş, bundan dolayı kullar ve efendilerin hepsi senin sofrandan mütena''im olmuştur.

Sen öyle bir kerem ve atıfet nehrisin ki ben onun kenarına dikili bir söğüt ağacı gibi boynumu bükmüş olduğum halde ağlıyorum.

Ey hüsn-i ezelin göründüğü saf ve nurlu çehre; Tâhir kulunun kalbi iltifatlı bir nazarını beklemektedir.

غزل

ای نیم نگاهش بدرون مایهٔ اشواق
آن لحظهٔ جان بخش ترا دل شده مشتاق
از هجر تو طوفان شده باران سرشکم
افروخته در سینه ولی آتش احراق
از حسرت تو جان بلبم آمده گویی
در گردن من لاله شده چنبر آفاق
روزان و شبان سنگ بلیّات ببارد
بر بام حیات من ازین گنبد نه طاق
بشکست ازین بارش سنگین، تحمّل
در جسم زبون طاقت من گشت ازین طاق
ای فرقت او روز مرا تار بکرده
رخسار نما و بکن این روز من اشراق
این شعر تر طاهر ناچار انینست
بو که بکند قلب ترا مائل اشفاق[59]

[GAZEL]

Ey yarı bakışı içerime şevk ve sevinç mayası olan sevgili; senin o yarı ve yarım bakışına gönlümün iştiyakı var.

Ayrı bulunuşundan dolayı dökülen göz yaşlarım yağmuru, tufan coşkunluğunu aldığı halde, o yaşlar derûnumda ateşler parlatıyor.

Senin hasretinden canım dudağıma geldi ve ufuk dairesi bir lâle gibi boğazımı sıktı.

Şu dokuz kemerli felek kubbesinden gece gündüz üzerime beliyye taşları yağıyor.

Bu taş yağmurundan tahammülüm kırıldı, zayıf bedenimin takati kesildi.

Ey firkatiyle gözümü ve gündüzümü karartan; artık güneş yüzünü göster de şu kara günlerimi aydınlat.

Biçâre Tâhir'in bu yeni şiiri, yüreğinin bir iniltisidir. Belki kalbine tesir eder de seni merhamet ve şefkate meylettirir.

غزل

ای بکرده سینه ام از تیر غمزه چاک چاک
بینمت از خون ناحقّم نداری هیچ باک
با تغافل پایمالم می کنی در رهگذر
گرچه می دانی که این بنده براهت گشته خاک
در میان خاک و خون غلطیده می نالم ولی
گوش نازت نشنود آه و فغان سوزناک
قصد جانم می کند بخت بدم هر لحظه ای
ای ستمگر می کنی این قصد بد را اشتراک
جور دور و غدر چرخ و هجر دورادور تو
گشته در پیرامن روحم ز آهن اشتباک
نیم زنده مرده ام طاهر که این خاک سیاه
شد ز مهجورئ جانانم بچشم من مغاک[60]

[GAZEL]

Ey gamzesi okuyla göğsümü delik deşik eden, görüyorum ki haksız yere dökülen kanımdan hiç çekinmiyorsun.

Aşkının yolunda benim toprak olduğumu ve ayaklarının altına serildiğimi bildiğin halde görmemezliğe geliyor ve pây-i tegâfülle çiğneyip geçiyorsun.

Ben kan içinde ve topraklar üstünde çırpınıp inlerken nazlı kulağın o acıklı iniltiyi dinlemiyor.

Kötü taliim her an canıma kastediyor. Ey zalim sen de bu kanlı cürme iştirak eyliyorsun.

Zamanın cefası, feleğin gaddarlığı ve senin çok uzak ayrılığın, ruhumun etrafına demirden bir şebeke çevirmiştir.

Ey Tâhir; yarı ölmüş bir diri halindeyim. Sevgilimin hicranından şu kara toprak gözümün önünde mezar manzarası almıştır.

غزل

بسته شد زلف ترا خاطر من روز ازل
نگسلد از دلم این بند گران تا باجل
نی ازین رابطه امّید خلاصم زیرا
همچنینست بمن حکم خداوند اجل
من چه گونه شوم آزاد ز رِقّیّت تو
آنچه تقدیر نوشتست نباشد مبدل
بهر اینست که این سینۀ بی کینۀ صاف
ابدی عشق دل افروز ترا گشته مَحل
آن محل گرچه خرابست ولی در معنی
استواریٔ ورا نآمده است هیچ خلل
آن محل را شرر هجر تو می سوزاند
عجب اینست که می پاید در دیده بَلَل
دل طاهر بخروش آمده از حسرت تو
اشک چشمش بچکید و بشد این تازه غزل[61]

[GAZEL]

Gönlüm ezelde senin zülfüne bağlandı. Kalbimdeki bu sağlam rabıta ölünceye kadar kopmayacaktır.

O üzülmez ve kopmaz rabıtadan kurtulma ümidim yoktur. Çünkü Allah'ın benim hakkımdaki hükmü böyledir.

Ben senin kulluğundan nasıl âzâd olabilirim ki takdirin yazdığı yazı değişmez.

Bundan dolayı şu saf ve kinsiz sîne, kalbi parlatan aşkının ebedi mekanı olmuştur.

O mekan, harap olmakla beraber, manada sağlamlığına hiç halel gelmemiştir.

Orasını ayrılığın kıvılcımları yakıp kül ettiği halde gözlerimdeki yaşlığın kurumaması şaşılacak şeydir.

Sevgilim; hasretinin tesiriyle Tâhir'in kalbi coştu. Gözlerinden yaşlar döküldü. Neticesi, şu taze gazel meydana geldi.

غزل

بوسه ز لبش که بر گرفتم
طوطی شده و شکر گرفتم
شبنم ز شفاه او بچیدم
از تنگ صدف گهر گرفتم
آن بوسه مرا بسوخت گویی
از چشمهٔ جان شرر گرفتم
از رشحهٔ آن رحیق سودا
یک نشوهٔ سینه در، گرفتم
در داده ز دست عافیت را
درد دل و جان و سر گرفتم
از سوزش خاطر فروزان[62]
اشکی بدمِ جگر گرفتم
طاهر بکشیدم آه جانگاه[63]
این گفتهٔ ناله گر گرفتم

[GAZEL]

Sevgilinin dudağından bir buse almış ve sanki tûtî olup şeker yemiştim.

Onun dudağından topladığım şebnemle sadef derûnundan inci almış gibi oldum.

O bûse beni yaktı; güyâ can çeşmesinden kıvılcım içtim.

O sevda şarabının reşhasıyla göğsümü parçalayan bir neşe duydum.

Eldeki rahat ve afiyeti verdim; canıma, kalbime ve başıma büyük bir dert aldım.

İçerimin parlayıp yanmasından ciğerimin kanları yaş olarak gözümden döküldü.

Ey Tâhir; ta can evinden bir âh çektim, bir inilti olan şu gazeli elde ettim.

غزل

بهار عمر گذشت و بیامدست خزان
خزان چه؟ برف زمستان بموی گشته عیان
شدست گلشن عیشم خراب و بلبل شوق
خموش و زاغ بجایش همی کند افغان
گهی گهی نگرانم بدان خرابهٔ غم
ببینمش چو درونم شکسته و ویران
درون شکسته و خسته، ز درد نارسته
بمانده ام بکناری بحسرت اقران
بشد بچشم من این مرز و بوم[64] غیرستان
از آنکه کرده سفر زان، قوافل یاران
بدین سبب همه عالم بدیده بیگانه[65]
ندانم از چه سبب هست دوریٔ جانان
گزارم عمر بهجر و بحسرت ای طاهر
ازین حیات ملولی فزایدم هر[66] آن[67]

[GAZEL]

Ömrün baharı geçti, hazan mevsimi geldi. Hazan ne demek? Saçımda sakalımda kışın karları göründü.

Hayat bahçesi harap oldu, şevk ü meserret bülbülünün dili tutuldu. Şimdi onun yerinde felaket kargası haykırıyor.

Gam keder harabesi olan o hayat bahçesine bazen bakıyorum; onu kalbim gibi kırık, vîran bir halde görüyorum.

Kalbim kırık, vücudum hasta ve daima dertli olarak akran ve emsal hasretiyle bir kenara düşüp kalmışım.

Bu memleket benim nazarımda yabancı durağı olmuş, çünkü ahbap ve yârân kervanı buradan göçüp gitmiş.

İşte bu sebepten bütün dünya bana bîgâne görünüyor. Fakat sevgilinin uzak bulunması neden? Onu bilmiyorum.

Ey Tâhir; hicran ve hasret derdiyle ömür geçiriyorum. Gelip geçen her an hayattan usancımı arttırıyor.

غزل

ابرو بابرو آمده خشمی نماید تو بتو
اندر کمان چنگی زده تیری فشاند سو بسو
از سهم او جان برده ای کِس نیست الا مرده ای
پر قالب افسرده ای برزن ببرزن کو بکو
از سینه ها جوشیده خون اشکی همی بارد عیون
زان اشکها طوفان نمون سیلی بسیلی جو بجو
ارواح حیرانش شده اجسام قربانش شده
سرها[68] بچوگانش شده غلطان بغلطان گو بگو
استمگری خون خواره ای دلها ازو صد پاره ای
لیکن همه بیچاره ای دلبسته با او مو بمو
عشقست نام آن غضوب حاکم بجان زشت و خوب
نگذاردت طاهر عیوب باشی بوی گر رو برو[69]

[GAZEL]

Kaşlarını çatmış kat kat hiddet gösteriyor; kemana el atmış etrafa ok serpiyor.

Onun okundan canını kurtarabilen yok, meğer ki ölmüş ola; her sokak başı ve her mahalle soğumuş cesetlerle dolu.

Göğüslerden kan fışkırıyor, gözlerden yaşlar dökülüyor. O yaşlardan tufan gibi seller ve dereler akıyor.

Ruhlar onun hayranı, cisimler ise kurbanı. Kesilmiş başlar da cevgânı önünde gûy gibi yuvarlanmakta.

Kan içen bir zalim ki yürekler onun hançeriyle parça parça olmuş. Böyle olmakla beraber bütün zavallılar ona tel tel gönül bağlamış.

Her güzel ve çirkinin ruhuna hükmeden o hiddetli zalimin adı, aşktır. Ey Tâhir; sen de onunla yüz yüze gelirsen sende hiçbir ayıp ve kusur bırakmaz.

توحید

بگوی در همه آن لا اله الا الله
بیان دل بزبان لا اله الا الله
بسینه گنج نهان شد مآل وحدت حق
بیاورش بعیان لا اله الا الله
یگانگیست نشانه ز بی نشان خفی
برای اوست نشان لا اله الا الله
گواهیٔ تو بتوحید اصدق الاقوال
که نیست شک و گمان لا اله الا الله
مناره ها که لسان محمّدیّونست
بگفته روز و شبان لا اله الا الله
مناره نیست که تنها[70] بگوید این توحید
صدای عالم جان لا اله الا الله
صِماخ تو شنود گر بقَلّهٔ ناقوس
طنین[71] چان چان و چان لا اله الا الله
بگوش حق شنوایان صریح می گوید
لهیب دیر مغان لا اله الا الله
زبان شرک، بمعنی موحّد خالص
مقال حال بتان لا اله الا الله
محمّدست رسول خدای ای طاهر
مصدّقم بجنان لا اله الا الله[72]

[TEVHİD]

Her vakit Lâ İlâhe İllallah de. Kalbin beyan-ı tasdikini Lâ İlâhe İllallah diyerek dilinle ikrar et.

Allah'ın birliği manası, gönülde gizli bir hazinedir. O hazineyi kelime-i tevhid ile meydana çıkar.

Birlik, bî-nişan ve hafî olan Allah'tan bir nişânedir; Lâ İlâhe İllallah cümlesi onun nişanıdır.

Hakk'ın birliğine senin şehadetin, sözlerin en doğrusudur ki Allah'tan başka ma'bud olmadığında şek ve şüphe yoktur.

Muhammedîlerin tercümanı olan minareler gece gündüz Lâ İlâhe İllallah demektedir.

Bu tevhidi söyleyen yalnız minareler değildir. Bütün ruhlar aleminin nidası odur.

Hatta eğer kulağın duyarşa çan kulelerindeki çan çan sedası Lâ İlâhe İllallah'tır.

Ateş-perest mâbedlerinde yakılan ateşin alevleri bile hak söz duyanların kulağına açıktan açığa Lâ İlâhe İllallah demektedir.

Şirkin dili hakikatte tevhid etmekte, putların lisan-ı hâli de kelime-i tevhidi söylemektedir.

Ey Tâhir; Hazret-i Muhammed aleyhi's-salavâtü ve's-selâm, Allah'ın bir peygamberidir. Lâ İlâhe İllallah Muhammedü'r-Rasûlullah diyerek ben bunu kalben tasdik ediyorum.

غزل

این آتش انتظار تا کی
وین سوزش اصطبار تا کی
روزان و شبان· هفته و ماه[73]
آمد شدنش شمار تا کی
در دل خلجان که بو که آید
دو دیده برهگذار تا کی[74]
ای نار غرام دوزخی سوز
بر روح من این شرار تا کی
از قلب شکسته ام چه خواهی
کش می کنی شعله زار تا کی
طاهر ز حیات گشته بیزار
این جسم نزار، زار تا کی[75]

[GAZEL]

Bu bekleyiş ateşi ve hicrana tahammül yanışı ne vakte kadar sürecek?

Hafta ve aylardaki gündüz ve gecelerin geçişini saymak [ne zamana kadar sürecek?]

Belki gelir diye yürek oynamak ve iki göz yollarda kalmak niceye dek sürüp gidecek?

Ey Cehennem yakışlı aşk ateşi; ruhuma kıvılcımlar saçışın ne zamana kadar devam edecek?

Şu kırılmış kalbimden ne istiyorsun? Onu daha ne kadar kül edeceksin?

Tâhir yaşamaktan bıkmış usanmıştır. Onun zayıf cismi hangi tarihe kadar inleyip gidecektir.

جوابنامه

به[76] شاعر گریدی مرحوم[77] علی عفت بک[78]

مستجمع جملهٔ فضیلت
استاد سخن جناب عفّت
یک نامهٔ تو بمن رسیده
گویی بسرم هما پریده
سعدی که همه گهر بسفتست
از قلب من این نشیده گفتست
«این نامه از آن یار جانست
وین خطّ شریف از آن بنانست»
ظرفش بدریدم و گشادم
بر چشم فراق تاب دادم
مضمون سطور آن[79] که خواندم
از فرط ثنا خجل بماندم
دانش ز کجا و معرفت کو
شاعر نشود چو من سخنگو[80]

GİRİDLİ ŞAİR
ALİ İFFET BEY MERHUM'A
CEVAB-NÂME

Bütün faziletleri nefsinde toplamış olan Üstad Ali İffet;

Bana bir mektubun geldi. Onun gelmesiyle başımda devlet kuşu uçmuş gibi oldu.

Daima inci deler gibi maharetle söz söylemiş olan Şeyh Sa'dî,

«Bu mektup, o yâr-ı candandır. Bu mübarek yazı da o parmaklarındır» meâlindeki matlaını güyâ benim kalbime tercüman olarak yazmıştır.

Mektubun zarfını yırtıp açınca mütehassir gözlerim nurlandı.

Satırlarının mazmûnunu okuyunca hakkımdaki medh ü senânın ifrat derecede olmasından sıkıldım.

Bende ilim nerede ve marifet hani? Benim gibi söyleyen şair olamaz.

اما بحقوق بی هراسم
گویم که بلی حقوق شناسم
آیین منست حق پرستی
حقست بمن شئون هستی
آواز حق از دلم زند جوش
حق را نکنم دمی فراموش
در نزد من اعظم فضیلت
دانستن قدر حقّ صحبت
این داده ببنده حق گزاری
لیکن نکنم دسیسه کاری
برهان گله اگر شکستم
زآن بود که بود حق بدستم
دیگر غزل «رسید[81]» خوشتر
پر شعشعه چون فروغ خاور

Fakat hukuk-perverlik hususunda korkum yoktur. Evet, hukuk-şinâsım diyebilirim.

Çünkü, hak-perestlik benim âyînimdir. İndimde şü'ûn-i kâinat haktır.

Hak sesi kalbimden cûş eder. Bir an olsun Hakk'ı unutamam.

Bana göre faziletlerin en büyüğü, hakk-ı sohbetin kadrini bilmektir.

Şu düşünceler bana hakkı eda etmek hissini vermiştir. Bunu yaparım, lâkin desîse-kârlık etmem.

Eğer senin şikayet delillerini iptal ettimse, sebebi, hakkın bende olması idi.

Bundan başka yazdığın «resîd» redifli gazel pek hoş ve şarkın ziyası gibi parlak.

باشی همه آن فریح و شادان
زین پس چه بگویم ای سخندان
وحی ادبی شمارم آن را
کآورده[82] مجال وجد جان را
اسلوب وی آن چنان که معجز
ماند شعرا ز مثلش عاجز
از من بتو احترام تامست
پایان کلام والسلامست

بهر امّید دعایی کردم این را یادگار
سال وی بد پنج و شصت و سیصد از بعد

طاهر اولغون

Okunuşu beni vecde getirdiği için onu edebî bir vahiy sayıyorum.

Üslûp o kadar muciz ki şairler tanzirinden aciz kalacak.

Muhterem üstad; başka ne söyleyim? Daima ferahlı ve mesrûr olasın.

Sözümün sonunda benden sana tam bir ihtiram ile çok çok selam.

Okuyanlardan bir dua ümidiyle şu Divançe'yi Hicri 1365 senesinde yazdım ve yâdigâr bıraktım.

Tâhir OLGUN

تخمیس غزل سلطان جم [84]

چون چشم تو سروری که دیدست
خنجر کش خوش سری[85] که دیدست
آهوی غضنفری که دیدست
«مانند تو دلبری که دیدست
در شکل بشر پری که دیدست»

در صحنهٔ سینه از قیامت
پیدا شده شورش قیامت
آن قد چه؟ مآل استقامت
«چون قامت سرو خوش خرامت
از سیم صنوبری که دیدست»

[SULTAN CEM'İN GAZELİNE TAHMİS]

Senin gözün gibi kahraman bir serveri, hançer çeken bir sarhoşu,

aslan heybetli bir ahuyu kim görmüş?

«Sana benzer bir dilberi; insan şeklinde bir periyi kim müşahede etmiş?»

Ayağa kalkıp boy gösterişin üzerine gönül sahnesinde kıyametler koptu.

O boy nedir? İstikamet lafzının dosdoğru manasıdır.

«Nazlı nazlı sallanan servi boyun gibi gümüşten bir fıstık ağacı, kimin manzûru olmuştur.»

دل خانه که دور التفاتست
بیگانهٔ ذوق کائناتست
از هجر بحالت مماتست
«هر لفظ تو چشمهٔ حیاتست
همچون تو سکندری که دیدست»

دَوریست جمال تو ندیدم
رخت امل از جهان کشیدم
هنگام سحر صبا رسیدم
«از زلف تو بوی جان شنیدم
چون زلف تو مجمری که دیدست»

دیریست نگشته ام ملاقی
عهدیست بشد دلم[86] فراقی
ای لعل لبت بروح ساقی
«استاده میان آب باقی
چون لعل تو شکری که دیدست»

İltifatından uzaklaşan kalbim, dünyanın bütün zevkine yabancı kalmış,

ve hicranının yüzünden ölüm haline gelmiştir.

«Senin sözlerini teşkil eden her lafız, ayrı birer âb-ı hayat kaynağıdır; o halde sana müşabih bir İskender nerede rü'yet edilmiştir?»

Bir devir denilecek kadar uzun zaman geçti ki yüzünü göremedim. Onun için cihandan bütün emellerimi çekip topladım.

Seher vakti idi ki saba rüzgârı esti.

«Onun getirdiği zülfün rayihasından can kokusu duydum. Acaba zülfün gibi bir buhurdân görülmüş müdür?»

Uzun uzun vakitlerden beri mülâkatına nail olamadım. Bir asır sayılacak kadar zaman oluyor ki ayrılığına uğradım.

Ey la'l renkli dudağı ruhumun sâkisi olan;

«O dudak, âb-ı hayat çeşmesinin ortasında durduğu halde nasıl oluyor da erimiyor? Böyle bir şekeri hiç gören var mı?»

ای کام دل از تو پای بوسی
طیف تو نمایدم عبوسی
حیرت زده شد نصیر طوسی
« جز معجزهٔ عصای موسی
چون زلف تو اژدری که دیدست»

طاهر ز درون غمین گشتم
از سوزش این انین ماتم
بشنو که چه گفته شاه اکرم
« سبّاح یم بلایی ای جم
همچون تو شناوری که دید ست[87]»

Gönlümün arzusu, ..yaklarını öpmekten ibaretken hayalin bana kaşlarını çatıyor; (zülfün ise nazarımda ejderha şeklini alıyor.)

«Musa'nın asasından başka o zülf gibi bir ejder bulunduğunu kim tahayyül etmiş.» Nasîr-i Tûsî gibi bir feylosof bile buna hayrette kalmıştır.

Ey Tâhir; şu matem iniltisi dolayısıyla candan, yürekten müteessir oldum.

Dinle ki Cem gibi bir sultân-ı ekrem,

«Ey Cem; belâ denizinde çalkanıp duruyorsun, senin gibi bir yüzgeci kim görmüştür» diyor.

DİPNOTLAR

[1] "Bir İki Söz" başlığı altındaki bilgiler **İ**, **S** ve **F** nüshalarında yoktur.

[2] زبان : **İ** ve **F**'de زبانست

[3] خود : **F**'de خودش

[4] اولغون : **İ** ve **S**'de المولوی , **F**'de sadece imza vardır.

[5] Her üç manzume de **D**'de yoktur. **Kıt'a**'dan sonra yalnızca **İ**'de aşağıdaki manzûme yer alır:

رباعی

در کام دلم خواهش یک می باشد   کان می چکه ای سوز دم نی باشد

پیمانه از آن می خورم و اندر دل   الله بس و سواه لا شی باشد

[*Gönlümde bir tek mey arzusu var ve o mey, ney nefesinin yakıcılığını dindirir.*

İşte bu yüzden şarap içerim ve gönlümde, 'Allah yeter ve O'ndan başka bir şey yoktur' vardır.]

Bu rubâi, Hüseyin Vassâf'ın *Sefîne-i Evliyâ*'sında (cilt:I, s.337) ve İbnülemin'in *Son Asır Türk Şairleri*'nde (cilt:IV, s.1859) Tâhirü'l-Mevlevî'nin şiirlerine örnek olarak verilmiştir.

[6] Bu nazîre, Câmî (öl. 898/1492)'nin

کی بود یارب که رو در یثرب و بطحا کنم mısraıyla başlayan gazeline yazılmıştır. Gazel için bkz. *Dîvân-ı kâmil-i Câmî*, haz. ve nşr. Hâşim Rızâ, İntişârât-i Pervîz, trsz., s. 549

[7] Bu manzume **D**'de yoktur. Başlık **İ**'de قطعه.

[8] Bu manzumeden sonra **İ**, **F** ve **S**'de aşağıdaki manzume yer alır:

نظم

قلبم سرای اهل بیت   جانم فدای اهل بیت

بادا جبین افتقار   مفروش پای اهل بیت

[*Kalbim Ehl-i Beyt'in sarayıdır, canım Ehl-i Beyt'e fedadır.*

Şu fakirin alnı, Ehl-i Beyt'in ayağına yaygı olsun]

[9] Bu manzume **D** ve **İ**'de yoktur.

[10] گشته اند : **F**'de گشته

[11] Bu rubai de **D**'de yoktur.

[12] دو بیننده : **İ, S** ve **F**'de دویی دیده

[13] Bu beyit **F**'de yoktur.

[14] **D**'de manzumenin sonunda 6 Nisan [1]946 tarihi vardır.

[15] در آن روانم : **F**'de روان در آنم .

[16] **D**'de bu gazelin sonunda 12 Nisan 1946 tarihi vardır.

[17] درد هجران : **D, İ, S** ve **F**'de زور هجران .

[18] **D**'de bu gazelin sonunda 12 Nisan 1946 tarihi vardır.

[19] روان ز دیده : **D** ve **F**'de روان دیده .

[20] Vezninde eksiklik bulunan bu mısra, bütün nüshalarda aynıdır.

[21] **D**'de manzumenin sonunda 11 Mayıs 1946 tarihi vardır.

[22] در درون : **F**'de اندرون .

[23] **D**'de bu beyitten sonra:

بمیرم از جفایش لیک نتوانم فراموشش ثبات عهد را در راه سودا بد وفا باعث

[*Onun eziyetinden ölüyorum, fakat (yine de) onu unutamıyorum. Sevda yolunda, sözde durmanın sebebi, vefâkârlıktır.*]

[24] جور و جفا : **D**'de هر دم بلا .

[25] هر دم بلا : **D**'de جور و جفا .

[26] **D**'de gazelin sonunda 12 Nisan 1946 tarihi vardır.

[27] کرده غواص : **D**'de گر ز غواص

[28] **D**'de manzumenin sonunda 12 Nisan 1946 tarihi vardır.

[29] لون : **T**'de رنگ .

[30] پیروزی: **İ** ve **F**'de فیروزی .

[31] **D**'de gazelin sonunda 12 Nisan 1946 tarihi vardır.

[32] **D**'de gazelin sonunda 14 Nisan 1946 tarihi vardır.

[33] اگر گوشه : **D** ve **S**'de بگوشت گر .

[34] Bu beyit ve tercümesi **T**'de yoktur.

[35] **D**'de manzumenin sonunda 15 Nisan [1]946 tarihi vardır.

[36] از عشق : **D**'de ای عشق .

[37] دل مده هان : **D**'de دل هان مده .

[38] **D**'de gazelin sonunda 15 Nisan 1946 tarihi vardır.

[39] **D**'de bu mısra yazılmamıştır.
[40] **D**'de gazelin sonunda 16 Nisan 1946 tarihi vardır.
[41] وفا و بنیک نام آویز : **D**'de وفا بنیک نام انگیز .
[42] پر انکسار : **İ**'de من بیقرار .
[43] می فروزد آتشها : **D**'de آتشین شده است .
[44] **D** ve **S**'de gazelin sonunda 16 Nisan 1946 tarihi vardır.
[45] جرعه ای در : **T**'de جرعه ای از .
[46] **D**'de gazelin sonunda 17 Nisan 1946 tarihi vardır.
[47] **D** ve **S**'de bu manzumenin sonunda 18 Mayıs 1946 tarihi vardır.
[48] عز و جل : **D**'de جل علا .
[49] **D**'de manzumenin sonunda 19 Nisan 1946 tarihi vardır.
[50] بهره ای : **D**'de ذره
[51] با غدای : **D**'de از غدای
[52] **D**'de gazelin sonunda 20 Nisan 1946 tarihi vardır.
[53] **D**'de gazelin sonunda 21 Nisan 1946 tarihi vardır.
[54] **D**'de gazelin sonunda 23 Nisan [1]946 tarihi vardır.
[55] من : **D**, **İ**, **S** ve **F**'de yoktur.
[56] Bu beyit ve tercümesi sadece **T**'dedir. Diğerlerinde onun yerinde aşağıdaki beyit bulunmaktadır:

دل طاهر همیشه پایمال جور تو گشته
گهی بر خاک ره بنگر، مشو زین خاک پا فارغ

[*Tâhir'in gönlü zulmün altında ezildi durdu; (Yürüdüğün) yollardaki toprağa ara sıra bak ve bu topraktan ayağını hiç kaldırma.*]

Ayrıca **D**'de gazelin sonunda 24 Nisan 1946 tarihi vardır.
[57] قدر : **D**'de فیض .
[58] **D** ve **S**'de bu manzumenin sonunda 30 Nisan 1946 tarihi vardır.
[59] **D**'de gazelin sonunda 1 Mayıs 1946 tarihi vardır.
[60] **D**'de gazelin sonunda 2 Mayıs 1946 tarihi vardır.
[61] **D**'de gazelin sonunda 2 Mayıs 1946 tarihi vardır.
[62] فروزان : **D**'de خروشان .

[63] جانگاه : **D**'de هجران .

[64] من این مرز و بوم : **D**'de من مرز بوم

[65] بیگانه : **D**'de غیرستان .

[66] هر : **D** ve **İ**'de همه.

[67] **D**'de gazelin sonunda 4 Mayıs 1946 tarihi vardır.

[68] سرها : **F**'de در پیش .

[69] **D**'de gazelin sonunda 4 Mayıs 1946 tarihi vardır.

[70] نیست که تنها : **F**'de نیست تنها .

[71] طنین: **T**'de صدای .

[72] **D. F ve S**'de bu manzumenin altında 5 Mayıs 1946 tarihi vardır.

[73] هفته و ماه : **D**, **İ** ve **F**'de و هفته و ماه ; **S**'de ماه و هفته .

[74] **D** ve **İ**'de bu beyitten sonra aşağıdaki beyit mevcuttur:

نومیدی و با امیدی هر آن   در سینه بکارزار تا کی

[*Her an umutsuzluk ve umut hali, gönülde ne zamana kadar çarpışacak?*]

[75] **F**'de bu manzumenin sonunda şu kayıt yazılıdır:

[Divanımın Fârisî kısmı olmak üzere yazdığım şu satırları, sevgili ve değerli evlâdım Fethi Sezâî Bey'e hediye ettim. 8 Mayıs 1946]

Aynı tarih **D**'de de bulunmaktadır.

[76] به : **İ**'de برای ; **S** ve **F**'de yalnızca جوابنامه .

[77] مرحوم : **İ**'de میر .

[78] بک : **İ**'de رحمه الله .

[79] سطور آن : **F**'de سطور وی .

[80] Cevab-nâme **D**'de yoktur. Tâhirü'l-Mevlevî bu manzum mektubu, yakın dostlarından olan Girildi şair Ali İffet Gençarap (1869-1941)'ın kendisine gönderdiği 8.2.1938 tarihli bir mektuba cevap olârak namzetmiş, ayrıca bu dostu için *Şâir Ali İffet* adıyla bir biyografi de yazmıştır. Bu biyografide Cevab-nâme hakkında şu bilgi kayıtlıdır: "(Şair Ali İffet) yolladığı 8 Şubat 1938 tarihli cevab-nâme'de «Sizin emsalsiz ilim ve irfânınızı ve yüksek şâiriyyetinizi biliyorsam da aynı zamanda büyük bir hukuk mütehassısı âdeta müthiş bir avukat olduğunuzu

bilmiyordum. Hazret, evirdin çevirdin bendenizi şikayetçi iken kabahatli çıkardın. Hezârân âferin aziz üstâd...» demiş ve melfûfen Fârisî bir gazel göndermişti. Onun üzerine ben de şu mektubu yazmıştım (*Şair Ali İffet*, Süleymaniye Ktp. F. S. Türkmen nr.145, s.22). Cevab-nâme, yukarıdaki nüshada başlıksız olarak mevcuttur. Ali İffet Gençarap için ayrıca bkz. İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, II, 684; IV,2250.

[81] Ali İffet, Tâhirü'l-Mevlevî'ye yazdığı 8 Şubat 1938 tarihli mektubunda "Resîd" redifli, yedi beyitten ibaret Farsça bir gazelini de göndermiştir. Bu gazelin tamamı, Tâhirü'l-Mevlevî'nin, *Şair Ali İffet* adlı eserinde (s.25) yer alır.

[82] کآورده : **İ**, **S** ve **F**'de آورده .

[83] Bu beyit **İ**'de yoktur.

[84] Bu tahmis **F**'de yoktur.

[85] خنجرکش خوش سری : **İ**'de خنجرکش و سروری .

[86] بشد دلم : **D**, **İ**, **S** ve **F**'de دلم بشد .

[87] **D**, **S** ve **F**'de manzumenin sonunda 13 Haziran 1946 tarihi vardır.

Tâhirü'l-Mevlevî'nin Hattıyla
Divançe Nüshalarından Örnekler

مناجات :

فیضی برسان بدل خدایا / بی فیض مرا مهل خدایا

از پرتو عشق نور گردد / این قالب آب و گل خدایا

صد رشته مرا ببند کرده / آن بند گران گسل خدایا

با آنکه هزار گونه باشم / هر لحظه مشتغل خدایا

آزاد کنم ز قید وسواس / سازم همه مستقل خدایا

مهجوره ناتوان ز ضعف / جرمم شده است مثقل خدایا

از کرده خود بتو پناهم / شرمنده رخ و خجل خدایا

طاهر کرمت امید دارد
در عفو تو بی مثل خدایا

غزل

با تیر جفا نشانم امشب / خونین دل و ناتوانم امشب

از غصه خود و رسته بیدار / افسانه رس آسمانم امشب

آن جنگ چه بر کشت خونم / غلطیده در آن روانم امشب

در فصل بهار ابر نیسان / گویی شده دیدگانم امشب

حالی که از آن تو بنا شد / ای وای که من در آنم امشب

زین کشمکش جهان فرسود / ای مرگ بیا رهانم امشب

طاهر بشنو که این غزل نیست
ناله شده است جانم امشب

SÜSAM Uzluk Arşivi, Y 31

مناجات

فیضی برسان بمن خدایا | [illegible] مرا [illegible] خدایا

[illegible] گردد | [illegible] خدایا

صد [illegible] مرا چنین کرده | آن بنده گران [illegible] خدایا

[illegible] باشم | [illegible] خدایا

آزاد کنم ز[illegible] | سازم [illegible] خدایا

[illegible] | [illegible]

طاهر گفت امید دارد

در عفو [illegible] خدایا

غزل

با تیر جفا نشانم امشب | [illegible] امشب

از [illegible] | [illegible] آسمانم امشب

آن [illegible] | [illegible] امشب

در فصل [illegible] | [illegible] امشب

حالی که [illegible] | [illegible] امشب

[illegible] | [illegible] امشب

طاهر [illegible] غزل [illegible]

نالنده [illegible] جانم امشب

غزل

[illegible] | [illegible]

[illegible] | [illegible]

Süleymaniye Ktp., F.S. Türkmen, 77

دیوانچهٔ فارسی

دیباچه

بندهٔ هیچمدان و نسقساز این نظم پریشان از نژاد ترکست و ترکی زبانست. فارسی او مایهٔ ذهنیست و بیسمایه آموخته است. بناء بر سخنان او شاید که شیوهٔ ایرانی اخذ نشاید و بیگانگی در اسلوب بیانش ظاهر باشد. از خوانندگان و فارسی دانندگان ملتمسم که اگر در مصرعهایش غلطی و سقطی بینند طریق ساترکاری گزینند. چه ناظم آنها بقصور خود معترفست نقصان و قصور شعرا عارف. مقصود او از نظرکنندگان دعای خیر است، نه ادعای هنر.

اللهم ارحم من یذکرنی بالرحمة والمغفرة

طاهر المولوی